

Economisch-Statistische Berichten

Benelux, gemeenten en industrialisatie

★

Prof. Dr C. L. Harriss

Success of government antimonopoly
policy in the United States

★

Dr A. Houwink

De monetaire ontwikkeling in Indonesië
1949-1953

★

Prof. Dr L. Wauters

De Belgische Nationale Delcrederedienst

★

Dr W. J. van de Woestijne

De bedrijfsgrootte in de kruideniers-
branche in Amerika en Nederland

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

39e JAARGANG

No 1927

WOENSDAG 12 MEI 1954

BERICHT

Hierdoor delen wij onze donateurs, leden en abonné's mede, dat dezer dagen gebruik zal worden gemaakt van de ons verleende toestemming tot automatische giro-afschrijving van aan ons verschuldigde bedragen.

Nederlandsch Economisch Instituut

EERSTE NEDERLANDSCHE

Gevestigd te

's-Gravenhage

COLLECTIEVE PERSONEELVERZEKERINGEN

*Speciale combinaties voor
Directieverzekeringen*

ADMINISTRATIEKANTOOR TE DORDRECHT
BELLEVUESTRAAT 2 — TELEF. 01850-5345

The BANKER

The monthly magazine of international banking, finance and economics with a world-wide readership. No other international magazine deals in such detail with the operations and effectiveness of modern economic organisations and international agencies.

*Subscribe now through your newsagent,
or directly to*

**The BANKER, 9-11 POULTRY,
LONDON, E.C. 2.**

Rates Thirty Shillings (f 15,96) Post
Free for a Year or Fifteen Shillings
(f 7,98) Post Free for Six Months

R. MEES & ZONEN

A° 1720

BANKIERS & ASSURANTIEMAKELAARS

ROTTERDAM

AMSTERDAM - 's-GRAVENHAGE
DELFT - SCHIEDAM - VLAARDINGEN

KAS-ASSOCIATIE N.V.

SPIJSTRAAT 172

AMSTERDAM

Giro's naar alle banken en
giro-instellingen

BETALEN • BEWAREN • BEHEREN

ECONOMISCH- STATISTISCHE BERICHTEN

Uitgave van het Nederlandsch Economisch Instituut

Adres voor Nederland: *Pieter de Hoochweg 120, Rotterdam-W.
Telefoon 38040. Giro 8408.*

Bankiers: *R. Mees en Zoonen, Rotterdam.*

Redactie-adres voor België: *Dr J. Geluck, Zwijnaardse
Steenweg 357, Gent.*

Abonnementen: *Pieter de Hoochweg 120, Rotterdam-W.*

Abonnementsprijs, *franco per post, voor Nederland en de
Uniegebieden en Overzeese Rijksdelen (per zeepost) f 26,—,
overige landen f 28,— per jaar. Abonnementen kunnen
ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per
ultimo van het kalenderjaar.*

Losse nummers 75 cts.

Aangetekende stukken in Nederland aan het Bijkantoor
Westzeedijk, Rotterdam-W.

Advertenties. *Alle correspondentie betreffende advertenties
te richten aan de Koninklijke Nederlandsche Boekdrukkerij
H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Telefoon
69300, toestel 1 of 3).*

Advertentie-tarief *f 0,30 per mm. Contract-tarieven op aan-
vraag. Rubrieken „Vacatures” en „Beschikbare krachten”
f 0,60 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt
zich het recht voor om advertenties zonder opgaaf van
redenen te weigeren.*

Benelux, gemeenten en industrialisatie

Het aan de orde stellen van een bepaald aspect van Benelux heeft een ruimere betekenis dan de behandeling van het vraagstuk in engere zin; de aandacht van een zekere groep wordt weer gericht op dit belangwekkende experiment van economische samenwerking. Dit geldt ook voor de Benelux Gemeentedag, welke door de Belgische Bond van Steden en Gemeenten in samenwerking met de Vereniging van Nederlandse Gemeenten, op 7 en 8 Mei in Gent werd gehouden, met als onderwerp: de gemeente en de industrie.

Direct praktisch bruikbare conclusies mag men van een dergelijke conferentie — en dit geldt zeker voor een zo druk bezochte — niet al te veel verwachten. De grote betekenis, naast de eerder genoemde, is dat de gemeentebestuurders van de drie landen een indruk kregen van de stand van zaken met betrekking tot de industrialisatie in het betreffende gebied. Ook al moge dit in het huidige stadium weer niet van direct belang zijn, op de langere termijn kan het wel degelijk van betekenis blijken, dat de „gemeenten”, die ook uit economisch gezichtspunt een belangrijke grootheid zijn in ons bestel, weten welke de omstandigheden en richtsnoeren zijn bij het handelen in de partnerlanden.

Voor Nederland was kenmerkend, enerzijds het door drongen zijn van de noodzaak van industrialisatie en de taak, welke hierbij door de gemeenten moet worden vervuld; anderzijds het bewustzijn van het gevaar dat de gemeenten, in hun industrialisatie-élan en in een zekere wedijver, de grenzen van hun eigenlijke functies overschrijden en risico's aanvaarden welke niet tot die van een gemeente behoren. De door de Centrale Overheid, mede met het oog op de wenselijkheid van landelijke spreiding van de industrialisatie, gegeven richtlijnen, hebben geleid tot een soepele vorm van samenwerking met de gemeenten, waarbij aandacht geschonken is aan

de onderlinge concurrentie en waarbij de gemeenten op actieve wijze hun eigen belang, als component van het nationale belang, kunnen nastreven. Gedachtig aan de strijd tegen een sterkere centralisatie van het overheidsbeleid, kon de Nederlandse inleider (Mr H. A. M. T. Kolfshoten) dit met een zeker genoegen constateren.

Dat men de grenzen van de gemeentelijke taak niet overal even eng trekt als in Nederland, bleek duidelijk uit de uiteenzetting van Belgische zijde. De risico's welke men, als gemeente, daar wel bereid is te dragen en ook de dienstverlening welke men aan het bedrijfsleven wil bieden, bleken aanzienlijk groter te zijn dan in Nederland het geval is. In wezen geldt dit ook voor Luxemburg. Ondanks het feit dat de gemeenten welke behoefte hebben aan nieuwe industrie financieel niet in de gelegenheid zijn gesteld ernstige pogingen in het werk te stellen om de belangstelling te trekken, bleek uit enkele gegeven voorbeelden dat men ook hier bij de „dienstverlening” verder gaat dan in Nederland geschiedt.

Vooraf wanneer men bedenkt dat in Nederland, gezien de bevolkingsgroei, ook voor de individuele gemeenten, de noodzaak van industrialisatie veel groter is, dan heeft deze conferentie wel duidelijk gemaakt dat de opvattingen van de bestuurders voldoende verschillen vertonen om van belang te zijn. Dit te meer, omdat zij ook op andere aanrakingsvlakken tussen Benelux en gemeenten, dan de industrialisatie, van invloed zullen zijn. Men denke bv. aan de werkgelegenheidspolitiek. De oorzaken van deze verschillen bleven, vooral wat betreft België, in het duister. Mogelijk wordt hierop licht geworpen door middel van het tijdens de discussies geboren plan, dat de twee verenigingen zullen onderzoeken in hoeverre de gemeenten via de industrialisatie kunnen bijdragen tot verwezenlijking van Benelux.

v. d. B.

INHOUD

	Blz.		Blz.
Benelux, gemeenten en industrialisatie, door Drs C. van den Berg	367	De bedrijfsgrootte in de kruideniersbranche in Amerika en Nederland, door Dr W. J. van de Woestijne	377
Success of government antimonopoly policy in the United States, door Prof. Dr C. L. Harriss	369	Bedrijfseconomische notities:	
De monetaire ontwikkeling in Indonesië, 1949-1953, door Dr A. Houwink	370	Het jaarverslag 1953 van de Herstelbank, door Drs J. C. Brezet	379
De Belgische Nationale Delcrederedienst; kredietverzekering voor de buitenlandse handel, door Prof. Dr L. Wauters	374	Aantekeningen:	
		Recente gegevens over de Amerikaanse landbouw, door Drs P. M. van Nieuwenhuyzen ..	381
		De loonpolitiek van de Benelux-landen	382
		Geld- en kapitaalmarkt, door Drs J. C. Brezet	382

COMMISSIE VAN REDACTIE: Ch. Glasz; H. W. Lambers; J. Timbergen; F. de Vries; C. van den Berg (secretaris). Redacteur-Secretaris: A. de Wit. Assistent-redacteur: J. H. Zoon.

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË: F. Collin; J. E. Mertens; J. van Tichelen; R. Vandeputte; A. Vlerick.

DE ARTIKELEN VAN DEZE WEEK

Prof. Dr C. L. HARRISS, Success of government anti-monopoly policy in the United States.

Het is in de Verenigde Staten niet toegestaan in „interstate commerce”, dat ondernemingen op hetzelfde niveau — kleinhandel, groothandel of industrie — prijsovereenkomsten aangaan. Horizontale prijsfixatie is onwettig. Deze maatregel omvat niet alles, wat noodzakelijk is om monopolies te voorkomen. De betekenis van de termen „interstate” en „commerce” zijn door de gerechts-hoven zodanig geïnterpreteerd, dat ze het merendeel van de economische activiteit insluiten. In tal van omstandigheden is het aan ondernemingen niet toegestaan om gezamenlijk te handelen. Een onderneming, welke meent dat ze schade ondervindt van monopolistische praktijken van anderen, kan hen in rechten aanspreken en een schadevergoeding aanvragen, welke drie maal de schade bedraagt. Dergelijke procedures komen zelden voor. Gewoonlijk komt de actie van de Overheid. Soms wordt de verdeling van geweldige ondernemingen in meerdere eenheden geëist om meer concurrentie te verkrijgen. Een slechte pers en zeer kostbare processen zijn andere ernstige straffen voor overtreding van de wet. Over het algemeen vrezden de ondernemingen deze wet en gehoorzamen er aan. Schrijver meent, dat het dikwijls voorkomt, dat ondernemingen besluiten niet te bezwijken voor de verleiding om de concurrentie te beperken.

Dr A. HOUWINK, De monetaire ontwikkeling in Indonesië, 1949-1953.

In 1950 heeft de Republiek Indonesia een ernstige poging gedaan om, na uitvoering van een geldzuivering en herziening van de wisselkoersen, aan haar financiële positie een vaste grondslag voor de komende jaren te geven. De geldsanering heeft een vlot verloop gehad. Om het verschil tussen de de facto geldende prijzen voor buitenlandse valuta's en de officiële wisselkoersen te overbruggen voerde Indonesië een certificatenstelsel in, waarvan een gunstige uitwerking op de deviezenpositie zou mogen worden verwacht, en waardoor wellicht een investeringsactiviteit van de Overheid zou zijn te financieren. In het bijzonder wegens de financieringsmoeilijkheden van de handel die het certificatenstelsel opleverde, werd het systeem in 1952 gewijzigd. De beoogde doeleinden van het certificatenstelsel werden opgegeven. Men voorzag een onvermijdelijke intering op de deviezenvoorraad daar de Regering haar investeringsactiviteit niet kon loslaten. De verdere ontwikkeling zou mede afhankelijk zijn van ontworpen bezuinigingen in de begrotingen 1953 en 1954. Vervolgens schenkt schrijver aandacht aan de gang van zaken met betrekking tot de Centrale Bank. Het statuut van de Bank Indonesia houdt een aanmerkelijke verzwakking in van de invloed van de Centrale Bank op de monetaire politiek vergeleken met de positie die De Javasche Bank te dien opzichte steeds heeft ingenomen.

Prof. Dr L. WAUTERS, De Belgische Nationale Delcredere dienst; kredietverzekering voor de buitenlandse handel.

Schrijver behandelt in dit artikel de organisatie van het officieel delcredere, het werkgebied van de Nationale Delcredere dienst, de vorm der tussenkomst van de Nationale Delcredere dienst, de premieberekening en de

financiële structuur van de Dienst. Schrijver komt tot de conclusie, dat de Dienst in de na-oorlogse periode een belangrijke rol heeft gespeeld ten voordele van de Belgische uitvoerhandel. De politieke risico's van het exportcrediet kunnen door de particuliere exporteur niet worden gedekt. In sommige gevallen hebben de politieke risico's de zuiver commerciële risico's zonder meer op het tweede plan geplaatst. Dit heeft men op treffende wijze kunnen vaststellen voor de exporten van kapitaal-goederen uit hoofde van officiële handelsovereenkomsten met o.a. Polen, Joegoslavië, Finland, Spanje, Indië, Israël, waarbij lange betalingstermijnen werden toegestaan. Het nut van het officieel delcredere heeft zich bij de uitvoering van deze overeenkomsten bevestigd, want het staat vast, dat veel van deze export niet zou zijn geschied zonder dekking van de Dienst.

Dr W. J. VAN DE WOESTIJNE, De bedrijfsgrootte in de kruideniersbranche in Amerika en Nederland.

Schrijver vergelijkt de bedrijfsgrootte van de Nederlandse kruideniersbedrijven met de Amerikaanse. Omdat de grossiersbedrijven een merkwaardig verschil vertonen met de detailbedrijven zijn de grossiersbedrijven mede in het onderzoek betrokken. Bij de detailhandelsbedrijven worden namelijk de verschillen steeds groter naarmate de bedrijven groter zijn; bij de grossiers worden evenwel de verschillen groter naarmate de bedrijven kleiner worden. De detailbedrijven verschillen in Amerika onderling meer dan in Nederland. Het aantal kruideniersbedrijven is per 1.000 inwoners in Amerika iets groter dan in Nederland. De grossiersbedrijven verschillen in Amerika onderling minder in grootte dan in Nederland. Het aantal grossiersbedrijven per 1.000 inwoners is kleiner dan in Nederland.

— SOMMAIRE —

Prof. Dr C. L. HARRISS, Success of government anti-monopoly policy in the United States.

Cet article décrit la législation antimonopole aux Etats Unis. L'auteur estime que l'existence de celle-ci empêche souvent les entreprises de céder à la tentation de limiter la concurrence.

Dr A. HOUWINK, Le développement monétaire en Indonésie de 1949 à 1953.

L'auteur décrit le développement monétaire de l'Indonésie entre 1949 et 1953. Il étudie tout d'abord la politique d'assainissement de la monnaie ainsi que le système des certificats. Il examine enfin la situation de la Banque Centrale.

Prof. Dr L. WAUTERS, l'Office Nationale Belge du Ducroire; assurance de crédit pour le commerce extérieur.

Cet article étudie l'organisation du ducroire en Belgique, la compétence de l'Office National du Ducroire, les modalités d'intervention de cet office, le calcul des primes et la structure financière de l'Office.

Dr W. J. VAN DE WOESTIJNE, l'Ordre de grandeur des entreprises d'épicerie aux Etats-Unis et aux Pays-Bas.

L'auteur compare l'ordre de grandeur des entreprises et des maisons de gros dans le domaine de l'épicerie aux Etats-Unis et aux Pays-Bas.

Success of government antimonopoly policy in the United States

Government action to check business monopoly has featured the U.S. economy since 1890. Success has been substantial. In fact, the growth of American output and productivity owes much to the antimonopoly policy of the national government. As I have stated such conclusions in the Netherlands, I have found considerable surprise. The view I have met is that American action in dealing with industrial monopoly has been not only a disappointment, but also a failure. It is easy to see why such views are widely held here — many Americans hold them, the writings of economists for many years now have emphasized the elements of monopoly power in our economy; criticism of government antimonopoly policy is widespread among American businessmen and economists, big businesses have continued to grow, etc. Yet I feel certain that the weaknesses and failures have been much overstressed, the successes underrated, the resulting emphasis substantially misleading. A brief discussion may help give a better overall view of what seems to me a highly important, although far from perfect, element of the U.S. economy.

In 1890, Congress provided that „every contract, combination . . . or conspiracy in restraint of” interstate and foreign trade would be illegal ¹⁾.

In 1914, Congress made certain kinds of practices — price discrimination, rebating, exclusive sales contracts, interlocking directorates of corporations, etc. — illegal if they would tend to lessen competition substantially. There have been later statutory changes, some providing exemptions (notably for labor unions). Closely associated is a body of law regulating the kind of practices competitors may use, or not use. Most development has been in the form of decisions by the courts and growing administrative practices. After several decades of experience, however, the law remains vague — at least there are many vague spots which seem to arouse dispute and uncertainty. There is indeed much room for controversy, and the doubt about the laws' meaning has bad features. Yet there is a huge area, one of crucial importance, in which there is no doubt about what the law means.

It is illegal for firms (in interstate commerce) on the same level — retailing, wholesaling, or manufacturing — to agree to fix prices. Businesses of the kind which would normally be competitors (rather than successive units in the process of production and distribution) violate the law if they work together to set prices. Horizontal price fixing is illegal. A rule so broad does not cover all of what is necessary to prevent monopoly and insure the basic elements of competition, but it includes a very great deal of what is essential. Restrictions on expansion of productive capacity by old or new firms are not permitted. Such rules go to the heart of the problem. If made effective in practice, much of the need to worry about monopoly disappears. So we must ask: „How well has the United States succeeded in making this broad rule effective?”

The answer is more encouraging than popular impressions seem to suggest. For one thing, courts have broadened the meaning of two crucial terms — „interstate” and „commerce” — so that they include the great

bulk of economic activity. At the moment there is a case testing whether building construction in a single city falls within the class of interstate commerce ²⁾. The law itself provides certain specific exemptions, agricultural groups, exporters in some cases, labor unions, and some others, exemptions which have encouraged the growth of certain monopoly power.

The Supreme Court held for many years to a „rule of reason” which made the test of „obeying the law „reasonable” use of power. Now, however, it holds that the mere possession of overwhelming size of a firm in its industry (even without abuse of that power) is a violation of the law. Power of a few firms to restrict competition and intent to use that power are illegal even if the power is not used. Firms may not acquire competitors if the effect will be to lessen competition substantially. „Parallelism of action” is evidence of guilt. Under many circumstances it is illegal for businesses to act together on matters other than price — „pooling” of patents, restricting quality or type of service as a form of competition, joint action retarding the introduction of improvements, and other „cooperative” or common practices. Market sharing and pooling of output are, of course, illegal. Even practices which the American Medical Association tried to justify as enforcing high standards of medical care were held illegal ³⁾.

A business which believes that it is being hurt by monopolistic practices of others can sue them and collect damages up to three times the amount it has suffered. In fact, however, such procedure and awards are rare. Enforcement more commonly comes from government. Upon a suggestion from someone who believes himself injured or on other information, government officials begin an investigation. They examine company files and records in great detail. If they find evidence of violation, they try to arrange a „consent decree” with the firms involved; the decree provides that the businesses will not do certain things; in signing, firms do not admit that they have in fact been doing such things but promise not to do them in the future; if they do, they are punishable under simple processes of judicial award without lengthy trial. The law also provides imprisonment — never used — and modest fines for violation. Dividing giant firms into more units is sometimes required (motion picture companies had to separate their producing and theatre ownership) to insure more competition. Bad publicity and highly expensive trials are other serious penalties of alleged violation of law.

Even though the penalties may seem rather mild in relation to the large potential profits of actions that restrict competition, businesses fear the statute and generally try to obey it. The fact that a court has once decided that a certain kind of action is illegal means that businesses are on notice to avoid that sort of thing. No one can possibly tell how often firms decide not to yield to temptation to use some restricting device because of its illegality. My personal belief is that cases are highly

²⁾ Economists have a widespread feeling that local construction, which in fact has been poorly covered by the law to date, is a part of our economy which has suffered most from lack of competition. Businesses with unions and government officials have used many devices to obstruct growth of efficiency and progress in technology.

¹⁾ Before 1890, the common law as it existed provided various restraints on monopoly, but for numerous reasons the effects were far from satisfactory. Today a few states have their own laws reinforcing those of the national government.

³⁾ The association was using its control over hospitals to prevent doctors from practicing in groups. The Associated Press and an important group of insurance companies were other groups found violating the law, groups which had seemed to be rather far from the original scope of the statute.

common and that the beneficial results pervade our economy. The law is a preventive which, like pure water or good lubrication in a motor, saves us from untold trouble; we take it for granted rather than consciously blessing it every day. Cooperating to fix prices, being illegal, is far less common than would otherwise be the case. There is no way to compel others who do not want to cooperate to do so. The less efficient cannot force a sacrifice of the public interest to protect high cost firms. The unprogressive cannot hold back the better businesses. Restrictive agreements cannot be enforced in court; if such were made, anyone seeing advantage in breaking away could do so without fear of punishment through the law. Informal, „gentlemen's” agreements are unenforceable. Newcomers cannot be restricted from entering the industry by the concerted action of existing members⁴⁾.

The American system is far from perfect. (One defect is that we do not know what perfection would be). The chief weakness has been lack of willingness of Congress and the Executive to provide adequate funds and staff to do a thorough enforcement job. The \$ 3,000,000 or so we spend a year is small in relation to the importance of the job and trivial in relation to total government spending. At times we have suffered because the enforcers were rather too sympathetic with groups against which they were to act. Another weakness is a lack of clear guides about what should be done in many borderline cases, especially in the case of oligopoly where there are a few large firms who do not need any formal agreement to pursue policies of less than the utmost competition. A third weakness is the strong desire of groups to escape the rigors of the law; a respected element of the „American tradition” is that monopoly is bad⁵⁾, but many groups want some form of monopoly power for themselves. Enough groups (especially labor unions) succeed to make some inroads against the broad policy of encouraging competition.

Our achievements leave much to be desired, and those who write on the subject are likely to concentrate on the unsatisfactory features, the unsolved problems. They naturally write about the things yet to do. Consequently, the excellent accomplishments tend to be taken for granted, overlooked. (Perhaps the greatest accomplishment is the proof that this method of meeting difficulties can

⁴⁾ Big merchandising organisations, such as Sears, Roebuck, will set up new firms (or finance old ones) to produce items if the existing industry seems to be charging too much. The president of Sears, Roebuck, said recently that they had liked to find industries that had producers' agreements because usually there was an undeveloped mass market to be exploited by someone able and willing to produce and sell for less. Existing firms could not then maintain their restrictions and high prices.

⁵⁾ Economists in recent years have probably been at fault in not spelling out clearly and repeatedly the economic, political, and social dangers and evils of monopoly and the positive merits of competition. One economist who did so was the late Professor Henry C. Simons in „Economic Policy for a Free Society” (University of Chicago, Press 1948).

be made to work). Conceivably, there are better ways of meeting the problems, but for our situation I feel that we are on the right track. One alternative is to permit or encourage monopoly and try to regulate it in the public interest. Considerable experience along these lines has been accumulated in the U.S., chiefly with electric, telephone, gas, railroad, and other public utilities (generally privately owned). The results are varied. They leave little doubt, however, that this method is at best inadequate; more generally, it seems to be a poor substitute for even restricted competition (except where natural monopoly is required). The difficulties are numerous. Perhaps the greatest is getting enough „controllers” who are highly competent and adequately interested in protecting the broad public interest, rather than the owners and employees of the industry. Governments have been unwilling to provide money for regulating utilities thoroughly. If we were to try to substitute regulation for even imperfect enforcement of antimonopoly laws, the vastly greater job would not receive the funds and personnel needed (to say nothing of other obstacles).

Very discouraging for the economy as a whole has been the gradual growth of union-management cooperation on a broad (industry) basis. Despite some good results, this working together has built great power which in fact lies largely outside the antimonopoly laws and which is abused. These groups acquire in public opinion, and in their own eyes, a certain moral sanction (because of the inclusion of unions and the aura of good feeling that reduces dispute). Yet working together they find the comfortable pleasures of monopoly — and the public as a whole suffers; prices are higher, technical progress is likely slowed, employment in the industry is reduced. Anything like adequate protection of the public interest seems completely unobtainable; this was true even when the country faced great emergencies and the government was doubtless sincere in its claims to a desire to respect the national interest. Hard as it has been to make anti-monopoly laws generally effective, such a job is not impossible; our experience suggests, however, that control of industry groups of unions and businesses would be nearly impossible.

This brief summary rests necessarily on personal judgments. My views, however, are widely shared. I think they rest on solid fact. Much of the competitiveness and progress of our economy would not have come without our antimonopoly laws. The dominant result of the laws is success, not failure. The job is far from done. It requires eternal vigilance. It needs supplementation from more deliberate efforts to stimulate competition positively. Yet it has succeeded far more fully than seems generally recognized.

New York/Rotterdam.

C. LOWELL HARRISS.

De monetaire ontwikkeling in Indonesië

1949-1953

Nu de berichten uit Indonesië omtrent de financiële toestand de laatste tijd minder gunstig luiden, kan het zijn nut hebben zich nog eens rekenschap te geven van de gang van zaken in dat land over een ietwat langere periode dan welke de dagbladpers in haar berichtgeving pleegt te betrekken. Als uitgangspunt kiezen wij het jaar 1950, toen de Republiek Indonesia een ernstige poging

heeft gedaan om, na uitvoering van een geldzuivering en herziening van de wisselkoersen, aan 's lands financiële positie een vaste grondslag voor de komende jaren te geven. Er was daartoe alle aanleiding omdat, naar het scheen, na een tijdvak van oorlog en revolutie kalmer vaarwater was bereikt.

Zoals men zich zal herinneren, werd de geldzuivering

In dit licht bezien...

Het resultaat van Uw reclame-campagne hangt vóór alles af van Uw vermogen, om door zorgvuldig onderzoek Uw „marktpositie” duidelijk

te onderscheiden. Daarbij is de gehele opzet van Uw reclame ten nauwste betrokken. Hier zijn enkele aspecten:

De ideale toestand

1. *Er is een ruim voldoende reclamebudget beschikbaar. De nodige reclamemiddelen kunnen dus consequent, in de juiste opeenvolging en in voldoende mate worden toegepast.*

Uitkijken geboden!

2. *Er is een bescheiden bedrag beschikbaar gesteld voor een proefcampagne of een voorzichtig begin.*

Houd moed!

3. *Het reclame-budget is door diverse incidentele acties versnipperd. De reclame moet dus op een nieuwe basis worden „gesaneerd”.*

Geduld

4. *Het reclame-plan kan pas worden verwezenlijkt, als interne aanpassingen inzake de productie, werkverdeling, verkooporganisatie en marktonderzoek gunstige omstandigheden hebben geschapen.*

Wend U tot Baarn voor een juiste analyse van Uw mogelijkheden.

RECLAME-ADVIESBUREAU B. VAN BORSSUM WAAKES

BAARN — TELEFOON 2245 (K 2954)

ERKEND ADVERTENTIEBUREAU SINDS 1921

in Indonesië geheel anders uitgevoerd dan de operatie met gelijk doel in Nederland in de jaren 1945/1947. Op grond van de destijds in Indonesië gemaakte globale berekeningen zou de overtollige koopkracht ongeveer de helft bedragen van de fiduciaire geldcirculatie en van de direct opvraagbare saldi en deposito's bij de handelsbanken. De totale geldhoeveelheid bedroeg ruim Rp. 4 mrd, nagenoeg gelijkelijk verdeeld over chartaal en giraal geld. De toegepaste techniek om deze geldhoeveelheid voor de helft te consolideren bestond in het beschikbaar stellen van nieuwe bankbiljetten voor de rechterhelft van de in omloop zijnde bank- en muntbiljetten met een waarde hoger dan Rp. 2,50, zulks uiteraard tot een bedrag gelijk aan de helft van het op de oude biljetten aangegeven waardebedrag; met de linkerhelften kon worden ingeschreven op een gedwongen langlopende lening van de Republiek Indonesia, de 3 pCt lening 1950, thans in Djakarta noterende ca 55 pCt. Ook werden de girale saldi gehalveerd; 50 pCt bleef beschikbaar voor het lopende betalingsverkeer terwijl met de wederhelft moest worden ingeschreven op evengenoemde lening. De geldsanering heeft op deze voor Indonesië noodzakelijke eenvoudige voet een vlot verloop gehad; met name had zij, in vergelijking met het Nederlandse stelsel van 1945/47 het voordeel, dat geblokkeerde rekeningen met de daaraan onvermijdelijk verbonden deblokkeringsprocedure werden vermeden.

Het was de bedoeling van de geldsanering de binnenlandse waarde van de Rupiah te steunen. Maar de maatregelen zouden niet zonder gevolgen kunnen blijven voor de buitenlandse waardering van de Rupiah, zoals deze tot uitdrukking komt in de wisselkoersen. Er was trouwens reeds een aanmerkelijke dispariteit waarneembaar tussen de de facto geldende prijzen voor buitenlandse valuta's en de officiële koersen. Om het verschil te overbruggen voerde Indonesië een certificatenstelsel in hierop neerkomende, dat de exporteurs certificaten in Rupiahs ontvingen voor de helft van de tegenwaarde van door hen aan het Deviezenfonds afgedragen valuta's. Deze certificaten werden door tussenkomst van een bank vrij verhandelbaar gesteld. Importeurs en andere kopers van buitenlandse valuta werden daartegenover verplicht, ter verkrijging van valuta's, zich eerst certificaten aan te schaffen tot de volle tegenwaarde van de buitenlandse wissels. De openingskoers voor de certificaten werd door het Deviezenfonds op 12 Maart 1950 vastgesteld op 200 pCt. Dit fonds kreeg de bevoegdheid voor de helft van de valuta's waarvoor het geen certificaten aan exporteurs afgaf, zelf certificaten af te geven; de winst welke het Fonds op deze wijze maakte kwam aan de Schatkist ten goede. Als steun stonden achter het nieuwe stelsel credieten van \$ 100 mln en f 200 mln die van de Verenigde Staten, respectievelijk Nederland waren verkregen ¹⁾.

Het zou ons te ver voeren tot in bijzonderheden op de werking van de geldzuivering en van het certificatenstelsel in te gaan. Wij kunnen volstaan met de vermelding dat de economische betekenis van het systeem voornamelijk schoolt in twee factoren waarvan als eerste te noemen valt de sanering van de monetaire situatie. De consolidatielening van de Staat zou de mogelijkheid van inflatoire financiering door middel van crediet van De Javasche Bank stuiten. Hiervan zou een gunstige uitwerking op de deviezenpositie mogen worden verwacht; en, in iets verder perspectief, zou bij het blijven vloeien van de staatsinkomsten uit hoofde van de verkoop van een gedeelte

der certificaten wellicht een investeringsactiviteit van de Overheid te financieren zijn. Deze activiteit blijft voor en na zeer wenselijk in Indonesië omdat de particuliere spaarfunctie aldaar nog zo weinig ontwikkeld is en de gelden voor investeringen dus slechts uit overschotten op de begroting of uit buitenlandse credieten, dan wel intèring op de deviezenvoorraad, te putten zijn. In dit verband openen de reeds genoemde credieten van de Verenigde Staten en Nederland interessante vooruitzichten. Er werd een commissie benoemd tot beoordeling van de projecten die uit deze credieten te financieren waren, zoals uitrusting voor de scheepvaart, mijnbouw, spoorwegen en dergelijke.

De bedragen die uit hoofde van de consolidatielening werden gestort leverden ongeveer Rp. 1,5 mrd op; de ontvangsten uit de verkoop van certificaten beïnvloedden speciaal de cijfers voor 1950 en 1951, zoals uit de volgende opstelling blijkt:

Begrotingscijfers Republiek Indonesia

(in mln Rupiah)

	1948	1949	1950a)	1951b)	1952a)	1953a)
Netto uitgaven	3.548,7	3.907	5.829	9.108	13.506	9.374
Netto ontvangsten ..	2.003,2	2.602	4.093	10.303	9.179	7.580
Minus	1.545,5	1.305	1.736	+1.195	4.327	1.794

a) Ramingen. b) Voorlopige uitkomsten.

Het certificatenstelsel werkte uit als een stelsel van multipale wisselkoersen. De oude pariteit van de Rupiah bleef de jure gehandhaafd, maar de facto vormden zich in de markt koersen die van de pariteit afweken. Practisch werd voor de Nederlandse gulden ter betaling van invoeren uit dit land Rp. 3 betaald; bij uitvoer naar Nederland bracht de Nederlandse gulden slechts Rp. 2 voor de exporteur op. Voor de andere valuta's golden uiteraard dienovereenkomstige verschillen. Een nevenfacet van het certificaatstelsel was, dat het Deviezenfonds, hetwelk onder beheer staat van De Javasche Bank, het in zijn hand had de liquiditeitsvoorkeur van importeurs en exporteurs wezenlijk te beïnvloeden door voorschriften te geven omtrent het tijdstip, waarop de certificaten moesten worden betaald, resp. werden afgerekend. In het algemeen werd bij import bepaald dat de betaling van het certificaatbedrag, dat $\frac{2}{3}$ gedeelte van de totale kostprijs uitmaakte, gestort moest worden op het moment van credietopening in het buitenland. Dit wilde zeggen dat bedoelde som voor importeurs werd geïmmobiliseerd gedurende het tijdsverloop tussen credietopening in het buitenland en aankomst van de goederen in Indonesië. Exporteurs ontvingen het certificaatbedrag in de regel op het moment van inlevering van de uitvoerdocumenten bij de bankrelatie in Indonesië. Behalve in de monetaire sector had mitsdien het certificaatstelsel een sterk verkrappende invloed in de credietsector en zulks rechtstreeks. Naarmate het certificaatstelsel langer in werking was, traden de bezwaren hieraan verbonden meer naar voren. Als een overgangsregeling bedoeld, moest met het vorderen van de tijd de prijsverhogende werking wegens de relatieve duurte van de importgoederen zich in de Indonesische economie doen gevoelen.

Stellen wij de indexcijfers voor de prijzen van sommige belangrijke importgoederen in 1950 op 100, dan geven 1951 en 1952 de volgende indexen:

¹⁾ De certificaten zijn niet in een bepaalde papierenform in omloop gebracht; zij werden verhandeld in de vorm van boekposten bij de banken.

Indexcijfers van goederenprijzen, 1950 = 100

	1951	1952
Consumptiegoederen	113	114
waarvan: rijst	105	132
tapioca	111	125
Katoenen stukgoederen	143	106
Grond- en hulpstoffen	173	143
Kapitaalgoederen	105	116

Niettegenstaande de verhoogde invoerprijzen, nam de waarde van de invoer nog toe, waaraan de nawerking van de oorlogvoering in Korea niet vreemd is geweest.

Waarde van de invoer, excl. olie

	(in mln Rupiah) a)		
	1950	1951	1952
Consumptiegoederen	676,3	1.545,4	1.741,4
Grond- en hulpstoffen	491,8	951,3	888,7
Kapitaalgoederen	227,9	402,2	552,0
	1.396,0	2.898,9	3.182,1

a) Op basis US \$ 1 = Rp. 3,80.

In het bijzonder wegens de financieringsmoeilijkheden van de handel die het certificaatsstelsel opleverde, werd het systeem in 1952 gewijzigd; Indonesië wilde in principe terugkeren tot het enkelvoudige koersstelsel in die voege dat De Javasche Bank een koerslijst uitgaf waarbij voor alle valuta's in vergelijking met 1949 een koersverhouding van 3 : 1 werd vastgesteld. Uiteraard zou de „recht-trekking” van de im- en exportkoersen nadelig moeten uitwerken op de ontvangsten van de Schatkist. Er moesten derhalve middelen worden gevonden om de ontvangsten uit de verkoop van de deviezen-certificaten op te vangen. Daar dit langs de normale weg van belastingheffing niet mogelijk bleek, was de eerste maatregel een additioneel uitvoerrecht van 25 pCt af te kondigen op uitvoergoederen die sterk genoeg geacht werden om dit recht te kunnen verdragen (Februari 1952). In Augustus van hetzelfde jaar zag de Regering zich genoopt ter versterking harer inkomsten en ter bescherming van de deviezenpositie een stelsel van invoerbewijzen in te voeren, welke door importeurs moesten worden aangeschaft alvorens tot aankoop in het buitenland te kunnen overgaan. Reeds van vroeger kende men voor luxe-importen dergelijke bewijzen, maar thans werd dit systeem meer algemeen gesteld en gedifferentieerd. Alle goederen, met uitzondering van essentialia werden er onder gebracht, met dien verstande dat groepsindelingen naar gelang van de sterkte werden gemaakt. De prijs van de invoerbewijzen (T.P.I.) kan variëren van 33 $\frac{1}{3}$ pCt tot 200 pCt van de invoerwaarde; de koersen kunnen variëren van 3 : 1 tot 9 : 1. De inkomsten uit dezen hoofde werden voor 1953 geschat op Rp. 1.650 mln; voor 1952 beliepen zij Rp. 255 mln. Deze bedragen, hoewel belangrijk en onmisbaar voor de staatsfinanciën, zouden aanmerkelijk beneden de opbrengst van de certificaten in 1950 en 1951 blijven; wij vinden hiervoor in 1950 en 1951 bedragen vermeld van respectievelijk Rp. 830 mln en Rp. 3.990 mln.

Het bij het certificaatsstelsel beoogde doelwit gelegen in het bereiken van evenwicht of zelfs van een overschot in de gewone ontvangsten van de begroting met het oog op de investeringsactiviteit van de Regering en de bescherming van de deviezenpositie, werd blijkens een Nota van het Ministerie van Financiën in 1952 opgegeven. Men voorzag een onvermijdelijke intoring op de deviezenvoorraad daar de Regering haar investeringsactiviteit niet kon loslaten; van de eerder genoemde buitenlandse credieten werd in ruime mate gebruik gemaakt. De verdere ontwikkeling zou mede afhankelijk zijn van ontworpen

bezuinigingen in de begrotingen 1953 en 1954. Het is de vraag, of Indonesië de nodige kracht zal opbrengen voor maatregelen in die richting en men mag met belangstelling het jaarverslag van de Bank Indonesia over 1953 tegemoet zien, dat zowel nu als vroeger de voornaamste informatiebron over de Indonesische economie vormt. Tijdens het schrijven van deze beschouwingen komen berichten uit Indonesië over een noodwet, waarbij in bepaalde gevallen een koers van 5 : 1 toepasselijk zou zijn. In verband met belastingfacetten die in de nieuwe regeling zijn verwerkt, is de wijziging in de *transfer* niet zo alarmerend als uit gemelde koersverhouding zou volgen. Deze maatregel moet gezien worden als een afronding in de sector van de „invisibles” van de reeds besproken regeling betreffende de invoerbewijzen van 1952.

* *

In verband met de monetaire ontwikkeling in Indonesië verdient de gang van zaken met betrekking tot de Centrale Bank nadere aandacht. Reeds van de soevereiniteits-overdracht af kwamen wensen uit Indonesische kring naar voren om De Javasche Bank te nationaliseren. Deze wensen kregen vastere vorm door de benoeming in 1951 van een Nationalisatiecommissie. Als de eerste vrucht van de arbeid van deze Commissie kwam in 1951 een wet tot stand waarbij de Regering werd gemachtigd alle aandelen van De Javasche Bank op te kopen. Deze operatie werd met bekwame spoed afgewikkeld door ter beurze van Amsterdam een bod van 120 pCt op genoemde aandelen uit te brengen, van welk bod door nagenoeg alle aandeelhouders gebruik werd gemaakt.

De Nationalisatiecommissie had opdracht ontvangen nog over een ander punt advies uit te brengen en wel over de vraag, wat een nieuw statuut van de genationaliseerde Bank zou moeten inhouden. Zou de Centrale Bank geheel ondergeschikt zijn aan de monetaire politiek van de Regering of zou zij nog een zekere autonomie behouden? Zou de Bank het contact met de particuliere cliënteel, dat bij de historisch gegroeide verhoudingen in Indonesië van belang was, speciaal met betrekking tot de financiering van de in- en uitvoer, moeten verbreken en alleen nog als „Bankers' Bank” fungeren? Nopens dergelijke vragen valt op te merken, dat in 1951 en ook later nog, de neiging steeds meer veld won om de erfenis van het koloniale tijdvak af te wikkelen met het gevolg, dat a priori vast stond dat belangrijke wijzigingen in de centrale bankwetgeving zouden worden aangebracht. Het oordeel van de Nationalisatiecommissie, dat het onjuist zou zijn dat de Centrale Bank bevoegdheden zou hebben op een terrein waar de verantwoordelijkheid door de Regering moet worden gedragen, was een vingerwijzing voor een ieder die geen vreemdeling is in het Jeruzalem van de verhouding tussen Overheid en circulatiebank, in welke richting de denkbeelden gingen. De bankdirectie opponeerde tegen de stelling, dat de Regering de grootst mogelijke bevoegdheden jegens de Centrale Bank moet hebben, er op wijzende dat de welvaarts- en sociale politiek toch waarlijk niet alleen door de monetaire politiek worden bepaald en dat er voor de Centrale Bank een taak kan zijn weggelegd naast de regeringsactiviteit op die gebieden. Nopens de vraag, of de nieuwe Centrale Bank zou moeten optreden als „Bankers' Bank” en derhalve het particulier bedrijf zou laten varen, neemt het verslag 1951/52 scherp stelling vóór en zelfs krachtige versterking en ontwikkeling van de credietgeving aan particuliere Indonesische handelsbedrijven, zoals im- en exporteurs (de groep van de zgn. new-comers). In dit

opzicht schijnt een ontwikkeling op komst die de landen van West-Europa reeds een halve eeuw of langer achter zich hebben, met uitzondering van Frankrijk en België. Inderdaad kan op bedoeld terrein het apparaat van de Bank Indonesia nog gewichtige diensten aan de Indonesische economie bewijzen. Een merkbare doorkruising van de meer principiële monetaire politiek behoeft hiervan voorshands niet te worden gevreesd.

Het debet van de Regering ontwikkelde zich als volgt.

Regeringsdebet bij de Centrale Bank, eind van de maand
(in mln Rupiah)

April	1950	Rp. 2.261,9	
December	1950	" 2.725	
Maart	1951	" 2.377	
Juni	1951	" 1.715	
September	1951	" 1.366	
December	1951	" 1.342	
Maart	1952	" 1.730	
Juni	1952	" 3.022	
September	1952	" 3.378	
December	1952	" 4.555	
Maart	1953	" 5.836,5	
Juni	1953	" 3.678,3	(op 10/6-'53 avans op goud ad 1.734 afgeboekt 1/3 debet Reg.)
September	1953	" 4.715,8	
December	1953	" 5.271,5	
17 Maart	1954	" 5.888,7	

De omslag in deze cijfers begin 1952 is opvallend. In het kader van deze cijfers is de gang van zaken met betrekking tot de totstandkoming van de Bank Indonesia-wet 1953 te memoreren. Het ontwerp dat bij het Parlement werd ingediend ging reeds ver in de richting van overdracht van bevoegdheden aan andere instanties dan de Bankdirectie; de parlementaire behandeling legde er nog een schepje bovenop. Het wetsontwerp voorzag reeds in een Monetaire Raad waarin de Ministers van Financiën en Economische Zaken zitting hadden met de Gouverneur van de Bank, zodat een regeringsmeerderheid verzekerd was ingeval van afwijking van zienswijze tussen de Regering en de Bankdirectie. Het Parlement achtte dit blijkbaar nog niet voldoende en voteerde in het tweede lid van artikel 22 van de Bank Indonesia-wet een bepaling

„that the Government shall be responsible for the monetary policy of the Bank”, een bepaling die gemakkelijk verwarring kan stichten. Aan de Bank blijft dus in principe slechts de uitvoering van de monetaire politiek opgedragen zoals deze door de Monetaire Raad wordt vastgesteld. De overige vernieuwingen van de Bankwet, hoewel op zichzelf belangwekkend genoeg, zoals de splitsing van het bedrijf der Bank in een gedeelte dat betrekking heeft op haar functie van Centrale Bank en een gedeelte dat de werkzaamheden omvat die ook op het terrein der andere banken liggen, kunnen te dezer plaatse onbesproken blijven. Blijkens de weekstaten bleven de werkzaamheden als Centrale Bank tot dusverre beperkt tot werkzaamheden betreffende de biljetten-circulatie, ongeveer volgens het systeem van de Bank of England. Vermeld verdient nog te worden dat in beginsel de regeling betreffende de metaaldèkking, zoals deze in het octrooi van De Javasche Bank voorkwam, gehandhaafd is gebleven. De opeisbare schuld in de vorm van bankbiljetten in omloop en andere zichtverplichtingen moet thans voor $1\frac{1}{5}$ door goud en convertibele deviezen zijn gedekt, van welke dekking $\frac{1}{5}$ in Indonesië aanwezig moet zijn (artikel 16). Hierin is een beperking van het trekkingsrecht van de Regering op de Bank gelegen, die ook wel nodig is omdat dit recht gaat tot 30 pCt van de ontvangsten van de Indonesische Schatkist in het begrotingsjaar voorafgaande aan de datum waarop van het recht gebruik zal worden gemaakt. Slechts met toestemming van het Parlement mag van deze regeling worden afgeweken (artikel 19).

Het statuut van de Bank Indonesia houdt stellig een aanmerkelijke verzwakking in van de invloed van de Centrale Bank op de monetaire politiek vergeleken met de positie die De Javasche Bank te dien opzichte steeds heeft ingenomen. Welke de gevolgen hiervan zullen zijn zal de toekomst moeten leren, maar de vooruitzichten lijken niet gemakkelijk.

Amsterdam.

Dr A. HOUWINK.

De Belgische Nationale Delcredere-dienst

Kredietverzekering voor de buitenlandse handel

De organisatie van het officieel delcredere.

Na de eerste wereldoorlog bleek alras dat het privaat initiatief niet meer bij machte was om, op het gebied van de buitenlandse handel, in alle behoeften aan kredietverzekering te voorzien. Vooral omdat de risico's niet louter meer privaat bleven, d.w.z. in de persoon van de debiteur zelf, maar dat andere risico's, bijgebracht door de beslissingen van vreemde regeringen — dus politieke risico's — de betalingen in het gedrang brachten. Zo kunnen veranderingen in wisselkoersen ten gevolge van devaluaties, of belemmeringen van valutatransfers, tot gevolg hebben dat betalingen niet, of niet volledig, of met veel vertraging toekomen.

Reeds zeer vroeg achtte de Belgische Staat het als een plicht in te grijpen om de voor het land zo noodzakelijke exporthandel te dekken tegen deze politieke risico's. Het beginsel van het staatsdelcredere werd voor het eerst vastgelegd in de wet van 7 Augustus 1921. Deze kaderwet had een ruim opzet, doch haar toepassing werd drastisch beperkt door het uitvoeringsbesluit. Voor elke waarborgverrichting was nl. een Koninklijk Besluit vereist, en bovendien moest een bank tussenkomen die het risico ge-

deeltelijk te haren laste nam. Het ging hier in feite om een borgtocht rechtstreeks door de Staat verleend, tegen een klein commissieloon.

De wet van 2 Augustus 1932 bracht het ganse systeem dichter bij de verzekeringstechniek, doordat zij de Regering machtigde de insolventierisico's, reeds gedekt door een aangenomen private maatschappij, te herv verzekeren. Het commissieloon werd vervangen door een premie, schommelend volgens de omvang van het risico. De aannemingsvoorwaarden, toepasselijk op de private kredietverzekeringmaatschappijen werden echter slechts in 1935 vastgesteld.

Een belangrijke stap voorwaarts was de oprichting, bij besluit dd. 10 Januari 1935, van de Nationale Delcredere-dienst, een autonome publiekrechtelijke instelling gemachtigd om, namens de Staat, het delcredere toe te staan. Maar eens te meer ging het uitvoeringsbesluit veel te ver door het opleggen van een al te strakke procedure.

Het is slechts door het Koninklijk Besluit van 31 Augustus 1939 dat de Nationale Delcredere-dienst een soepele structuur heeft gekregen, aangepast aan de te vervullen taak. De administratieve autonomie werd ver-

sterkt. Bovendien werd aan de Dienst een solide financiële basis gegeven. Overdreven formalisme werd geweerd doordat aan beheer en bestuur een ruime bewegingsvrijheid werd verleend, weliswaar onder toezicht van de wetgevende en uitvoerende macht.

De belangrijke uitbreiding der operaties van de Nationale Delcrededienst sedert 1944 noodzaakte een verhoging van de dotatie welke door de wet van 21 April 1949 werd opgevoerd van fr. 250 mln tot fr. 650 mln. Terzelfdertijd werd bepaald dat de Dienst waarborgen mag verlenen tot maximaal vijftien maal de som der dotatie en der algemene reserve ¹⁾. Ook komen sindsdien zekere importoperaties alsmede de dienstverlening voor rekening van het buitenland in aanmerking voor verzekering.

Uiteindelijk zorgde het Koninklijk Besluit van 14 Juli 1951 voor een aanpassing van de techniek van het staatsdelcredere aan de evolutie en de nieuwe behoeften van de buitenlandse handel, dit op grond van de rijke ervaring gedurende de laatste jaren opgedaan.

Werkgebied van de Nationale Delcrededienst.

Samenvattend kunnen we zeggen dat thans de volgende operaties eventueel voor verzekering bij de Nationale Delcrededienst in aanmerking komen:

1. De export van producten herkomstig uit België, Belgisch Kongo of de gebiedsdelen onder Belgische voogdij. Mogen bij deze export gevoegd worden de uitgaven voor bijkomende bewerkingen welke de uitgevoerde producten voor rekening van de exporteur in het buitenland moeten ondergaan, op voorwaarde dat deze bedragen niet meer dan 25 pCt van de totale waarborg uitmaken ²⁾.

2. Dienstverleningen voor rekening van het buitenland.

3. De invoer, met voorafbetaling, van producten door de Nationale Delcrededienst erkend als zijnde van essentieel belang in het kader van de algemene economische politiek der Regering, hetzij voor de bevoorrading van het land, hetzij voor de ontwikkeling van de uitvoer van Belgische producten. In zulke gevallen komt de Dienst tussen als, na betaling, ten gevolge van politieke gebeurtenissen de levering door de vreemde exporteur niet kan geschieden, en hij evenmin de betaalde som kan terugstorten.

Enkel de ondernemingen waarvan de zetel en de uitbating is gevestigd in België, Belgisch Kongo of de gebieden onder Belgische voogdij, kunnen op de tussenkomst van de Nationale Delcrededienst beroep doen.

De politieke risico's.

Het eigenlijke voorwerp van de met de Nationale Delcrededienst afgesloten verzekering is gelegen in wat we reeds de politieke risico's hebben genoemd. Praktisch omvat dit elk verlies, veroorzaakt door iedere gebeurtenis van politieke aard in het buitenland, die de uitvoering van het contract in hoofde van de vreemde importeur zou beletten.

Zulk verlies ontstaat wanneer een gebeurtenis van politieke aard in de vreemde (oorlog, revolutie), of een maatregel van overheidswege in het buitenland getroffen (geld- of handelspolitiek, wisselreglementering), aanleiding geeft tot vertraging bij de betaling, definitieve niet-

betaling, transfervertraging, 'gedwongen conversieverlies' ³⁾ enz.

De niet-uitvoering van het contract door de verzekerde, ten gevolge van nalatigheid, of door heikracht, wordt niet gedekt. Ook moet het politieke risico zich in het buitenland afspelen. Beperkende maatregelen door de Belgische Staat verplichtend aan de verzekerde opgelegd (bijv. intrekking van de exportvergunning, verbod van export van zekere goederen) mogen door de verzekerde niet tegen de Nationale Delcrededienst worden ingeroepen. Nochtans, indien de Belgische Staat zulke maatregelen treft als gevolg van de internationale toestand, of van de speciale toestand van een bepaald importland, of in het kader van sanctie maatregelen tegenover een bepaald land, dan dienen deze beschouwd als gevolgen van politieke feiten in het buitenland en blijven ze derhalve gedekt.

Vorm der tussenkomst van de Nationale Delcrededienst.

De vorm der tussenkomst van de Nationale Delcrededienst verschilt volgens de aard van de te verzekeren operatie.

Geldt het leveringen aan vreemde staten, openbare instellingen of instellingen van openbaar nut in het buitenland, dan is de polis „Algemene verzekering der betalings- en transferrisico's" van toepassing. Deze polis dekt naast de hierboven beschreven politieke risico's, eveneens de eventuele insolventie van de koper, en verzekert derhalve tegen elk in gebreke blijven van deze laatste.

Ieder verlies, hoe klein ook, geeft aanleiding tot het betalen van een vergoeding door de Nationale Delcrededienst, op basis van de bedongen tussenkomstcoëfficiënt. Deze coëfficiënt bedraagt in onderhavige gevallen maximaal 80 pCt. De Dienst vereist, dat de exporteur zelf voor minstens 20 pCt in het risico deelt.

Hoewel het toegenomen optreden van staatsorganen in de buitenlandse handel het belang van deze polis bijzonder actueel maakt, blijven de transacties met private kopers in het buitenland nog steeds de meerderheid van de voor verzekering in aanmerking komende operaties uitmaken. In zulke gevallen wordt de polis „Verzekering der politieke risico's" toegepast. Deze dekt elk verlies, veroorzaakt door iedere gebeurtenis van politieke aard of door een overheidsmaatregel, die de uitvoering van het contract in hoofde van de buitenlandse importeur, zou beletten. De tussenkomst van de Nationale Delcrededienst kan hier gaan tot 85 pCt. Voor sommige landen, waarmede reeds transferrisicovrijheden werden onderzocht, beperkt de tussenkomst van de Dienst zich tot 75 pCt en zelfs tot 60 pCt.

In het algemeen kunnen we zeggen dat de Dienst aan de verzekerde de bedongen vergoeding zal uitkeren op het ogenblik dat het risico definitief wordt vastgesteld. Indien echter de befaling door de importeur na een zekere termijn, in de polis bepaald (meestal 6 maand), niet binnen is, zal de Dienst een voorlopige vergoeding uitkeren, eveneens op basis van de bedongen tussenkomstcoëfficiënt.

De betaling van een voorlopige vergoeding door de Dienst wil niet zeggen dat deze alleen de invorderingsprocedure van de achterstallige schuld zal voeren. Dit is allereerst de taak van de exporteur zelf. Om alle misverstand te vermijden voorziet de polis dat, in geval van be-

¹⁾ Daar de N.D.D. tot nog toe geen algemene reserve gevormd heeft, beloopt het huidige maximum der verbintenissen fr. 9.750 mln.

²⁾ Afwijking hiervan kan eventueel door de Minister van Economische Zaken worden toegestaan.

³⁾ Ontstaat wanneer op het ogenblik dat het land van de debiteur de transfer naar België toestaat, het vooraf reeds door de importeur in eigen munt gestorte bedrag, na omzetting in de contractuele munt, niet meer voldoende is om de koopsom volledig te betalen.

taling van een voorlopige vergoeding, de Nationale Delcredere dienst slechts in de rechten van de verzekerde zal worden gesubrogeerd indien de Dienst dit uitdrukkelijk verzoekt.

Indien achteraf betalingen uit het buitenland binnenkomen worden deze door de Dienst en de verzekerde verdeeld, volgens hun respectievelijk aandeel in het risico. De recuperatiekosten, opgelopen in gemeenschappelijk accord tusschen exporteur en de Dienst, mogen worden opgenomen in het te dekken verlies.

Speciale gevallen.

Over het algemeen zullen de door delcredere gedekte politieke risico's zich voordoen na de levering der goederen. Er zijn echter gevallen waar, ten gevolge van de moeilijke verkoop elders van zekere belangrijke op bestelling vervaardigde producten, de verbreking van het contract dat nog in uitvoering is de verkoper ernstige verliezen veroorzaakt.

Per avenant kan met het oog hierop een bijkomende verzekering voorzien worden tegen het verlies resulterend uit het opzeggen door de koper van het contract vóór levering, wanneer deze opzegging het gevolg is van een politiek feit (bijv. intrekking der importvergunning).

De tussenkost van de Dienst wordt hier dan berekend op basis van het werkelijke netto verlies dat de exporteur geleden heeft, t.t.z. het verschil tussen de reeds gedane onkosten voor de uitvoering van het contract en de opbrengst der eventuele recuperaties. De Dienst zal uitbetalen één maand nadat dit verlies definitief is vastgesteld. Nochtans, daar de recuperatie vaak zekere tijd kan vergen zal de Dienst, indien het definitieve verlies 6 maand na de verbreking van het contract nog niet is vastgesteld, een voorlopige vergoeding betalen gelijk aan de helft van het geschatte verlies.

We vermelden nog dat de Nationale Delcredere dienst de macht heeft om in zekere gevallen als herverzekeraar op te treden voor de door hem geagreëerde maatschappijen van kredietverzekering.

Verzekeringsbelofte.

De hierboven besproken polissen kunnen slechts worden afgesloten als de exporteur reeds in het buitenland gecontracteerd heeft, of op het punt staat te contracteren.

Vóór het afsluiten van het handelscontract kan de exporteur vanwege de Dienst een aanvraag een principieel advies bekomen nopens de aanvaardbaarheid van verzekeringsaanvragen op grond van de algemene uitvoeringsmodaliteiten die worden overwogen. Dit advies verbindt de Dienst niet, het geldt eenvoudig als informatie.

Indien de exporteur van de Dienst een vaste verbintenis wenst te bekomen om een verrichting in bepaalde voorwaarden te dekken (bijv. als de exporteur aan een openbare aanbesteding in het buitenland wenst deel te nemen) is de verzekeringsbelofte noodzakelijk. Deze belofte geldt gewoonlijk voor drie maand; ze is eventueel hernieuwbaar. Ze is onderworpen aan het betalen van een optiepremie van $\frac{1}{2}$ ‰ op het bedrag der verrichting ($\frac{1}{4}$ ‰ bij vernieuwing), met een maximum van fr. 25.000. De helft van deze optiepremie kan later worden toegerekend op de definitieve premie, indien de zaak doorgaat ⁴⁾.

Abonnementpolis.

Naast de zgn. nominatieve polissen, die afzonderlijke operaties dekken, bestaat er voor de exporteur ook een mogelijkheid om een abonnementpolis aan te vragen welke een reeks van transacties met een bepaald land

dekt, zonder dat hun gezamenlijk bedrag een in de polis vermeld maximum mag overtreffen. Deze polis heeft een omlopend karakter, m.a.w. afgewikkelde transacties kunnen bij de samenstelling van het maximumbedrag automatisch vervangen worden door nieuwe exportoperaties. Indien deze omloop over het ganse jaar beschouwd beneden het verzekerde maximum blijft kan de Dienst aan de exporteur eventueel een deel van de premie terugbetalen ⁵⁾.

Het gebruik van de abonnementspolis kan worden uitgebreid tot dekking van alle exportoperaties welke de verzekerde verricht met verscheidene landen.

Premieberekening.

De aangerekende premie schommelt niet alleen van geval tot geval, maar eveneens van periode tot periode. Drie factoren domineren bij de premieberekening:

1. de aard van de polis en de daarin opgenomen risico's;
2. de algemene toestand in het land van de koper;
3. de bepalingen van het handelscontract inzake betaling — hoe langer de krediettermijn aan de buitenlandse koper toegestaan, hoe groter ook het risico en de premie zal zijn ⁶⁾.

De aan de Nationale Delcredere dienst ter verzekering aangeboden risico's vertonen een neiging om zich in bepaalde geografische sectoren te concentreren. Het is geen geheim dat vele exportoperaties met zekere landen slechts tot stand zijn gekomen omdat de exporteur kon rekenen op de tussenkost van het delcredere.

Hoewel dit een sterke stimulans aan de Belgische export heeft gegeven, vloeyde hier voor de Nationale Delcredere dienst uit voort dat de voor elke verzekering noodzakelijke spreiding der risico's slechts zeer matig kon worden bereikt. Teneinde hieraan enigszins te verhelpen tracht de Dienst het gebruik van abonnementspolissen op verschillende landen aan te moedigen.

Financiële structuur.

Tot slot nog enkele woorden over de financiële structuur van de Nationale Delcredere dienst. Vooreerst dient er op gewezen dat bij de financiële reorganisatie in 1939, de Dienst samen met de verbintenissen ook de onder de vroegere regimés aangelegde reserves overnam.

Bovendien kreeg de Dienst een eigen dotatie. Deze bedroeg aanvankelijk fr. 250 mln, maar werd bij de wet van 21 April 1949 opgevoerd tot fr. 650 mln. Ze bestaat uit 4 pCt obligaties Geünificeerde Schuld.

Ten derde bouwt de Dienst reserves op, afzijdig van de speciale premiereserves eigen aan elke verzekeringsoperatie, en wel als volgt.

De coupons op de obligaties uit de dotatie komen ten goede aan de Nationale Delcredere dienst voor een bedrag gelijk aan het totaal der premiën, geïnd tijdens het voorbije boekjaar, met een minimum van fr. 1 mln. Het overschot gaat naar de Schatkist. Als het totale bedrag der premiën groter is dan de jaarlijkse opbrengst der dotatie, moet de Staat het verschil bijstorten. Zo bedroegen de netto geïnde premiën voor 1952 fr. 51.906.664,06 ⁷⁾. Aangezien de opbrengst der dotatie maximum fr. 26 mln bedraagt, heeft de Staat fr. 25.906.664,06 moeten bijstorten. Deze toelage wordt uitgetrokken op de begroting van het Ministerie van Economische Zaken.

Een groot deel van de reserves wordt belegd bij de

⁵⁾ Ristorno van 2/5 van de premie op het verschil tussen het totaal der aangegeven contracten en de maximum-omloop.

⁶⁾ In de meeste gevallen schommelt de premie tussen 0,75 pCt en 2 pCt.

⁷⁾ Gedurende de eerste 11 maanden van 1953 werden in het totaal voor fr. 47 mln premiën geïnd.

Algemene Spaar- en Lijfrentekas⁸⁾. De opbrengst hiervan dient mede om de administratiekosten van de Dienst te dekken.

Ten gevolge van al deze beschikkingen bereikte de Nationale Delcredere dienst gedurende de laatste jaren telkens een belangrijk winstcijfer: circa fr. 33,2 mln in 1950, fr. 83,7 mln in 1951, en fr. 56,6 mln in 1952. Deze bedragen werden integraal naar de delcredere-reserves overgebracht.

Wat de thesaurie van de Nationale Delcredere dienst aangaat, deze wordt normaal gespijsd door de courante inningen van premies. De kasmiddelen echter zullen moeten aangesproken worden bij de uitbetaling der vergoedingen. Normaal werkt de Nationale Delcredere dienst slechts met beperkte kasmiddelen⁹⁾. Om het hoofd te bieden aan acute kasbehoeften, bijv. bij belangrijke uitkeringen, kan de Dienst eventueel gebruik maken van de mogelijkheid om de obligaties uit de dotatie te belenen bij de Nationale Bank tegen 80 pCt van hun beurswaarde. Meestal echter zal de Dienst zijn kasbehoeften trachten te dekken door opname van daggeld.

Besluit.

Wij overdrijven geenszins wanneer wij zeggen dat de Nationale Delcredere dienst in de na-oorlogse periode een belangrijke rol heeft gespeeld ten voordele van de Belgische uitvoerhandel¹⁰⁾.

⁸⁾ Per 31 December 1952 bedroeg het totale reservebedrag fr. 468.254.892,46. Hiervan was fr. 389.483.783,95 bij de A.S.L.K. belegd. Uit de boekhoudkundige staat per 30 September 1953 bleek dat intussen de reserves reeds tot fr. 542 mln waren gestegen.

⁹⁾ Op de balans per 31 December 1952 bedroeg het totaal der posten Kas, Nationale Bank en Postgirorekening slechts fr. 5.530.084,48.

¹⁰⁾ Per einde November 1953 beliepen de totale netto verbintenissen van de Nationale Delcredere dienst circa fr. 7.665 mln.

De voortdurende uitbreiding der activiteit van de Dienst is niets anders dan een getrouwe weerspiegeling van de aanzienlijke toename in het exportkrediet, zelf gevolg van deviezenschaarste en internationale mededinging.

De politieke risico's van zulk krediet kunnen echter door de private exporteur zelf niet gemeten, laat staan gedekt, worden, daar ze voortvloeien uit de rechtstreekse of onrechtstreekse inmenging van de overheden in de internationale handel en in het mechanisme der buitenlandse betalingen. In sommige gevallen hebben deze politieke risico's de zuiver commerciële risico's zonder meer op het tweede plan geplaatst. Dit heeft men op treffende wijze kunnen vaststellen voor de exporten van kapitaalgoederen in uitwerking van de officiële handelsaccorden met zekere landen (o.a. Polen, Joegoslavië, Finland, Spanje, Indië, Israël) en waarbij lange betalings-termijnen werden toegestaan.

Het nut van het officieel delcredere heeft zich bij deze gelegenheden op treffende wijze bevestigd, want het staat vast dat vele van deze exporten niet zouden zijn geschied, zonder dekking van de Nationale Delcredere dienst.

Het is vanzelfsprekend dat de Dienst als openbare instelling zijn bedrijvigheid uitoefent in het raam van de politiek die door de Regering op economisch, commercieel en financieel gebied wordt gevolgd. Hij is niet alleen een technische instelling doch tevens een werktuig der regeeringspolitiek¹¹⁾.

Antwerpen.

Prof. Dr LUC. WAUTERS.

¹¹⁾ Nationale Delcredere dienst, Jaarverslag 1952, blz. 12.

De bedrijfsgrootte in de kruideniersbranche in Amerika en Nederland

Nu binnenkort de Middenstandsnota in behandeling zal komen, kan het nuttig zijn de bedrijfsgrootte van de Nederlandse kruideniersbedrijven met de Amerikaanse te vergelijken. In de eerste plaats is de keuze op het kruideniersbedrijf gevallen, omdat deze branche de grootste uit de detailhandel is, en in de tweede plaats omdat, ons inziens ten onrechte, veelal de mening heerst, dat de Amerikaanse bedrijven *in het algemeen* veel groter zijn dan de Nederlandse.

Wij hebben de grossiersbedrijven mede in dit onderzoek betrokken, omdat deze een merkwaardig verschil met de detailbedrijven vertonen. Bij de detailhandelsbedrijven worden namelijk de verschillen tussen de Nederlandse en de Amerikaanse bedrijven steeds groter naarmate de bedrijven groter zijn; bij de grossiers worden evenwel de verschillen steeds groter naarmate de bedrijven kleiner worden. Anders gezegd: bij de detailhandel laten kleine Nederlandse bedrijven zich goed vergelijken met kleine Amerikaanse; bij de groothandel daarentegen laten middelgrote Amerikaanse bedrijven zich goed vergelijken met overeenkomstige Nederlandse. Geen wonder dan ook, dat het C.O.P.-rapport: „Efficiënte distributie van levensmiddelen” meer spectaculaire verschillen vond in de kleinhandel dan in de groothandel.

A. Theoretische inleiding.

Van ieder afzonderlijk bedrijf hangt de omzet af van een zeer groot aantal factoren, die deels samenhangen

met de vestigingsplaats, de eigenschappen van de ondernemer, de aard van de klanten, enz. Een factor zal bij het ene bedrijf een positieve en bij het andere een negatieve afwijking van het gemiddelde te zien kunnen geven. Onderzoeken wij nu een groot aantal bedrijven naar de positief en negatief werkende factoren, dan mogen wij, bij afwezigheid van systematische oorzaken, op grond van de wet van de grote getallen, een frequentieverdeling van de positieve en negatieve factoren overeenkomstig de bekende klokvorm van Gauss verwachten.

Hierop is de stelling gebaseerd, dat *bij afwezigheid van bijzondere factoren de frequentieverdeling naar de omzetten van de bedrijven logaritmisch normaal is*.

Een eenvoudig middel om na te gaan of een gegeven frequentieverdeling logaritmisch normaal is, hebben wij in zogenaamd logaritmisch waarschijnlijkheidspapier. De gecumuleerde percentages van een gegeven log normale frequentieverdeling verschijnen hierop als een rechte lijn. In werkelijkheid zijn er vaak (maar veel minder dan men zou verwachten) systematisch werkende factoren. Hun invloed ziet men dan in afwijkingen van de (theoretische) rechte lijn.

Maar niet alleen maakt bovenstaande methode het mogelijk zulke systematische factoren in een gegeven omzetverdeling op te sporen, de methode is ook in het bijzonder bruikbaar om verschillende frequentieverdelingen onderling te vergelijken. Vooral in die zin zal de methode hieronder worden toegepast op de frequentie-

verdeling van detail- en grossiersbedrijven in de kruideniersbranche in Amerika en Nederland.

De techniek.

Uitgangspunt is een tabel met de aantallen bedrijven gegroepeerd naar de verschillende omzetklassen. Van iedere omzetklasse wordt vastgesteld welk percentage van het totaal der bedrijven in die omzetklasse valt.

Vervolgens cumuleert men deze percentages, zodat men bepaald heeft welk percentage van de bedrijven een gegeven omzetbedrag overtreft (aangegeven onder Σ pCt). Deze gecumuleerde percentages brengt men met de daarbij behorende omzetbedragen over op logaritmisch normaal papier.

Ten slotte analyseert men het verloop van de aldus verkregen lijn ¹⁾.

B. Kleinhandel.

De frequentieverdeling van de Amerikaanse kruideniersbedrijven.

Volgens „The Progressive Grocer” ²⁾ is de frequentieverdeling van de Amerikaanse kruideniers als volgt:

Omzetklasse \$	Aantal winkels	pCt	Σ pCt
500.000 en meer	4.800	1,4	1,4
300.000 - 500.000	5.200	1,5	2,9
100.000 - 300.000	34.500	9,7	12,6
50.000 - 100.000	66.000	18,6	31,2
30.000 - 50.000	66.000	18,6	49,8
20.000 - 30.000	45.000	12,6	62,4
minder dan 20.000	133.500	37,6	100,0
	355.000	100,0	

De gecumuleerde percentages zijn in figuur I weergegeven door de lijn AB.

De frequentieverdeling van de Nederlandse kruideniersbedrijven.

Volgens een steekproef (uit het materiaal van de Vakgroep groot 4.535 gevallen) bij zelfstandige kruideniers (geen filiaalbedrijven en coöperaties), uitgevoerd door de heer J. M. L. v. d. Valk ³⁾, was in Nederland de frequentieverdeling aldus:

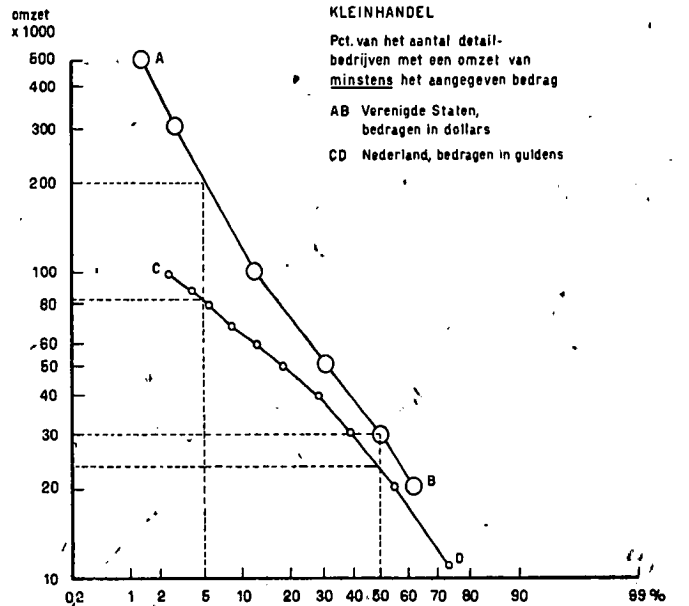
Omzetklasse f	pCt	Σ pCt
groter dan 101.000	2,49	2,49
91.000 - 100.000	1,36	3,85
81.000 - 90.000	1,70	5,55
71.000 - 80.000	2,40	7,95
61.000 - 70.000	4,30	12,25
51.000 - 60.000	6,35	18,60
41.000 - 50.000	9,28	27,88
31.000 - 40.000	11,25	39,13
21.000 - 30.000	15,20	54,33
11.000 - 20.000	19,50	73,83
tot	26,17	100,00
	100,0	

De gecumuleerde percentages vindt men in figuur I weergegeven door de lijn CD.

- Als eerste benadering mogen wij de lijnen AB en CD als recht beschouwen. Hieruit volgt, dat zowel in Nederland als in de Verenigde Staten de frequentieverdeling van de kruideniersbedrijven bij benadering logaritmisch normaal is.
- Bij nadere beschouwing blijken beide lijnen licht gebogen te zijn en wel lijn AB (Verenigde Staten) naar boven en lijn CD (Nederland) naar beneden.

¹⁾ De hier toegepaste methode vindt men nader uitgewerkt in: W. J. v. d. Woestijne: „Een algemene vorm van de vraagfunctie met toepassingsmogelijkheden voor praktische marktanalyse en verkoopcontrole”. Uitgave Stenfert Kroese.
²⁾ Rapport „Efficiënte distributie van levensmiddelen”.
³⁾ Gepubliceerd in „De Kruidenier” van 29 Juni 1950.

FIGUUR I. Analyse van de omzetten der zelfstandige detailbedrijven

- Uit dit uiteenlopen blijkt dat bij kleine verschillen tussen de kleine bedrijven (met omzetten tot resp. f 30.000 en \$ 30.000), grote en zeer grote verschillen bij de grote bedrijven bestaan.
- De 50 pCt kleinste bedrijven in de Verenigde Staten hebben een omzet van minder dan \$ 30.000. De 50 pCt kleinste Nederlandse bedrijven blijven beneden de f 23.000. De 50 pCt kleine bedrijven zijn dus in beide landen vergelijkbaar!
- De 5 pCt grootste bedrijven in de Verenigde Staten komen boven de \$ 200.000. De 5 pCt grootste bedrijven in Nederland komen slechts boven de f 80.000.
- Hoogstwaarschijnlijk werken er in de Verenigde Staten krachten, die een bijzondere stimulans zijn voor de 30 pCt grootste bedrijven. Mogelijk is dit het systeem van de „one-stop-shopping”.
- De 12 pCt Amerikaanse bedrijven met een omzet van minstens \$ 100.000 hebben op het totaal van de markt een veel grotere invloed dan de ongeveer 2 pCt grootste bedrijven in Nederland die boven de f 100.000 uitkomen.
- In het algemeen verloopt de lijn AB „steiler” dan CD. Dit betekent dat in Amerika de bedrijven onderling meer verschillen dan in Nederland.
- Het is niet, onwaarschijnlijk dat, als in Nederland de zelfbediening tot grotere verschillen tussen de bedrijven voert, dit ook tot uiting zal komen in grotere onderlinge verschillen tussen de omzetten der kruideniersbedrijven.
- Daardoor zou dan het karakter van lijn CD (Nederland) meer overeenkomst gaan vertonen met AB (Verenigde Staten).
- Het totale aantal zelfstandige kruideniers bedraagt in de Verenigde Staten 355.000 en in Nederland 22.000. Er zijn dus in de Verenigde Staten 16 maal zoveel kruideniers als in Nederland. Aangezien de bevolking 15 maal zo groot is, is dus het aantal zelfstandige kruidenierswinkels per 1.000 inwoners in Amerika nog iets groter dan in ons land.
- De gemiddelde omzet van een zelfstandige kruidenier in de Verenigde Staten is \$ 60.000, in Nederland f 40.000. Dit verschil is te verklaren uit het aantrekken van artikelen uit andere branches (vlees,

groente), vooral door de grote Amerikaanse kruidenierszaken.

C. Groothandel.

Aan „Efficiënte distributie van levensmiddelen” ontlenen wij de volgende gegevens betreffende de frequentieverdeling van de grossiersbedrijven in kruidenierswaren in de Verenigde Staten (zelfstandige grossiers en vrijwillig filiaalbedrijfgrossiers tezamen):

Omzetklasse \$	Aantal	pCt	Σ pCt
5.000.000 en meer	135	3,7	3,7
2.000.000 - 5.000.000	465	12,8	16,5
1.000.000 - 2.000.000	559	26,4	42,9
500.000 - 1.000.000	1.132	31,4	74,3
300.000 - 500.000	536	14,7	89,0
200.000 - 300.000	259	7,2	96,2
100.000 - 200.000	126	3,5	
50.000 - 100.000	13	0,2	
50.000 en minder	8		
Totaal	3.633	100,0	

De gecumuleerde percentages vindt men in figuur II weergegeven door de lijn EF.

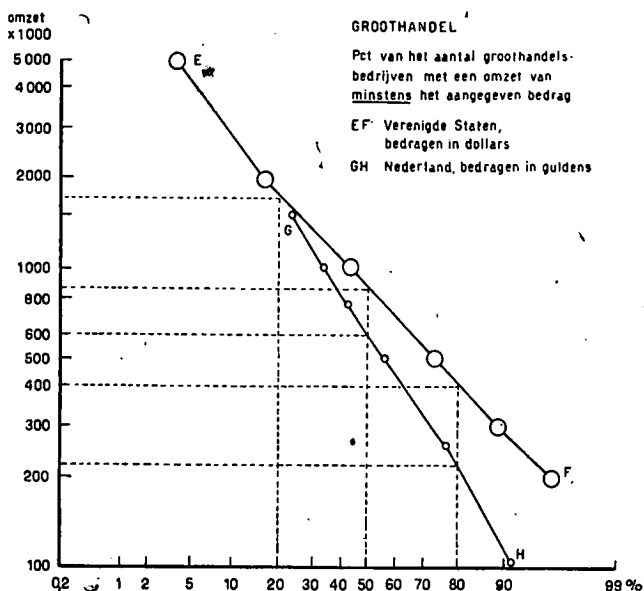
Van de Vakgroep Groothandel in Kruidenierswaren kregen wij de volgende indeling van de omzetten van de Nederlandse grossiers:

Omzetklasse f	Aantal	pCt	Σ pCt
1.500.000 en meer	151	23,9	23,9
1.000.000 - 1.500.000	64	10,0	33,9
750.000 - 1.000.000	61	9,5	43,4
500.000 - 750.000	89	14,0	57,4
250.000 - 500.000	128	20,1	77,5
100.000 - 250.000	86	13,5	91,0
50.000 - 100.000	39	6,2	97,2
minder dan 50.000	18	2,8	
Totaal	636	100,0	

De gecumuleerde percentages vindt men in figuur II weergegeven door de lijn GH.

FIGUUR II.

Analyse van de groothandelsomzetten

1. Als eerste benadering, mogen de lijnen EF en GH als recht worden beschouwd. Hieruit volgt, dat zowel in Nederland als in de Verenigde Staten de frequentieverdeling van de grossiersbedrijven naar de omzet logaritmisch normaal is.
2. Bij nadere beschouwing blijken de lijnen voor de grossiersbedrijven de rechte lijnen veel beter te benaderen dan die voor de detailhandel. Dit betekent,

3. dat de in punt 1 geconstateerde wetmatigheid bij de grossiers beter bereikt wordt dan bij de detailhandel. De helling van beide lijnen is evenwel verschillend. Dit bewijst, dat in Amerika de grossiersbedrijven onderling minder in grootte verschillen dan in Nederland.
4. De 20 pCt grootste bedrijven hebben in de Verenigde Staten een omzet van meer dan \$ 1.750.000 en in Nederland van f 1.750.000. De 50 pCt grootste bedrijven hebben in de Verenigde Staten een omzet van meer dan \$ 850.000 en in Nederland van f 600.000. De 20 pCt kleinste bedrijven blijven in de Verenigde Staten beneden de \$ 400.000 en in Nederland beneden de f 220.000.
5. Naarmate de bedrijven dus kleiner worden, worden de verschillen tussen de Nederlandse en de Amerikaanse groter. Dit is bij de grossiers dus juist andersom dan bij de detailbedrijven, waar de lijnen in de beide landen elkaar juist gingen naderen naarmate de bedrijven kleiner worden.
6. Ondanks het gelijke verloop van de 20 pCt grootste bedrijven is het natuurlijk wel waarschijnlijk, dat enkele van de 3.600 Amerikaanse grossiers groter zijn dan de grootsten van 600 Nederlandse. Dit moet evenwel gezien worden als een gevolg van de grotere kans door het grote aantal.
7. Het aantal grossiersbedrijven in de Verenigde Staten is het zesvoud van dat van de Nederlandse, bij een 15 maal zo grote bevolking. Van deze gunstiger bezetting profiteren in de Verenigde Staten in het bijzonder de middelgrote en kleine grossierderijen.

Amsterdam.

Dr W. J. van de WOESTIJNE.

BEDRIJFSECONOMISCHE NOTITIES

Het jaarverslag 1953 van de Herstelbank

Evenals vorige jaren vormt ook ditmaal het jaarverslag van de Maatschappij tot Financiering van het Nationaal Herstel een waardevol complement van dat van De Nederlandsche Bank. In beide treft men beschouwingen van algemeen karakter aan, die èn omdat zij afkomstig zijn van hen, die meer blikken achter de schermen kunnen werpen dan een gewoon sterveling èn omdat zij hun neerslag vinden in de politiek, die door de leiding dezer beide instellingen wordt gevoerd, van grote praktische betekenis zijn. Het hierboven vermelde complementaire karakter is vooral het gevolg van een verschil in uitgangspunt der beide stukken. Gaat het bij laatstgenoemd jaarverslag in het bijzonder om de grote lijnen van het monetair en financiële beleid, de materie, in het Herstelbankverslag behandeld, staat uiteraard dichter bij de gang van zaken in de individuele bedrijfstakken of zelfs ondernemingen.

Dit laatste betekent echter niet, dat de grote lijnen in het verslag van de Herstelbank niet aan de orde zouden komen. Met name aan het industrialisatievraagstuk wordt veel aandacht besteed; de toon hierover is enigszins bezorgd. Vragenderwijze wordt betwijfeld, of de mate van industrialisatie, welke in de Vierde Industrialisatienota als doel is gesteld, in 1953 werd bereikt. De Herstelbank heeft op grond van haar contacten met het bedrijfsleven de indruk gekregen, dat de investeringslust in 1953 is achtergebleven bij die in 1952. Geopperd wordt de vraag,

of de groei van ons industriële apparaat niet ontijdig dreigt te worden gestuit.

Nu zou men wellicht kunnen menen, dat deze achterstand niet zo erg is. De voortgaande industrialisatie van Nederland wordt niet bepleit om zichzelf wille, maar terwille van de verder en verder toenemende bevolking. Echter, de werkgelegenheid is hier te lande de laatste tijd groot; in bepaalde branches bestaan zelfs min of meer ernstige tekorten aan arbeidskrachten. Sommigen vinden hierin aanleiding stopzetting van de emigratie te bepleiten. Niet aldus de Herstelbank-leiding, die in dezen kennelijk een veel somberder visie heeft. Zij acht nl. in verband met de werkgelegenheid emigratie nog steeds noodzakelijk en spreekt de hoop uit, dat deze door verdere depressies in de immigratielanden niet zal worden beperkt.

Het is niet onwaarschijnlijk, dat velen hier te lande zich „industrialisatie” nog altijd ongeveer voorstellen als de gang van zaken in het verhaal van „tafeltje dek je”. Vandaar vermoedelijk, dat in het verslag een passage is opgenomen over investeringsrisico, waarin wordt gewezen op de onvermijdelijke mislukkingen, die een hoog industrialisatietempo meebrengt. Namen worden niet genoemd, maar bij sommige lezers zullen ongetwijfeld namen als „Polynorm” opkomen. Er wordt op gewezen, dat dergelijke mislukkingen veelal niet onmiddellijk zijn waar te nemen, en dat zij zich ook in reeds bestaande ondernemingen voordoen, in welk laatste geval de er mede gepaard gaande verliezen zich veelal aan het oog onttrekken. „De mislukte investeringen moet men uit nationaal-economisch standpunt als offers beschouwen, welke staan tegenover de successen, die het industrialisatie-beleid elders behaalt”, aldus het verslag.

Inderdaad is o.i. door sommige critici van het Herstelbank-beleid wel eens te veel uit het oog verloren, dat ook in het verleden vele industrialisatiegevallen gepaard gingen met enorme verliezen, soms ten koste van de ondernemers zelve, soms ten koste van onwetend gelaten aandeelhouders, zonder dat daar een haan naar kraaide.

Het achterblijven van de industrialisatie bij gekoesterde verwachtingen zou men aan twee dingen kunnen toeschrijven: nl. aan onvoldoende lust tot investeren en aan het ontbreken van de er voor benodigde financiële middelen. Zoals wij boven zagen constateert de Herstelbank symptomen van het eerstgenoemde verschijnsel; zij wijst in dit verband ook op de geringe emissiebedrijvigheid ter beurze. Het is opmerkelijk, dat zij daarnaast in het kader van een bespreking van het risico-aanvaardende kapitaal toch suggereert, dat er (nog steeds) een tekort aan dit kapitaal bestaat (al wordt het woord tekort niet gebruikt). In dit verband wordt er op gewezen, dat het aanbod van risico-aanvaardend kapitaal, afkomstig van individuele spaarders, allengs in betekenis is verminderd, en dat de dalende tendentie der winstmarges, gevolg van de toenemende concurrentie in vele bedrijfstakken, in de komende jaren een ongunstige invloed op de ondernemingsbesparingen kan hebben.

Niet duidelijk is, of hiermede nu wordt bedoeld, of het in het jongste verleden geconstateerde achterblijven van de industrialisatie toch ook aan gebrek aan financiële middelen zou zijn toe te schrijven. Zo ja, dan zou men o.i. met het gebruik van de term „gebrek” hier toch wel zeer behoedzaam moeten zijn. Bestaande, florerende ondernemingen zouden nl. hoogst waarschijnlijk zonder bezwaar momenteel grote bedragen aan risico-aanvaardend kapitaal door middel van aandelenemissies kunnen verkrijgen, zo zij dat wilden, maar zij emitteren niet. In dit geval kan men toch moeilijk van gebrek aan voldoende

aanbod spreken. Een zodanig gebrek bestaat wel voor nieuwe ondernemingen, maar hiermede kan dan slechts worden bedoeld, dat de beleggers niet de risico's te groot achten. Irrationeel kan men deze afkeer echter niet noemen, gezien het feit, dat de ook volgens het Herstelbank-verslag onvermijdelijke tegenvallers, bij nieuwe ondernemingen veel catastrofaler gevolgen hebben dan bij goedgaande bestaande ondernemingen.

In dit verband zullen sommigen met gemengde gevoelens kennis nemen van een in het verslag voorkomende suggestie betreffende thans bij cultuurondernemingen hier te lande braakliggende kapitalen. Min of meer spijtig wordt hiervan opgemerkt, dat deze wel voor kapitaal-export zullen worden aangewend en dus aan onze volkshuishouding zullen voorbijgaan. Mochten dergelijke kapitalen worden aangewend voor investeringen, waarvoor de publieke Nederlandse kapitaalmarkt, ondanks haar huidige ruimte, geen middelen ter beschikking wil stellen, dan zou het vanuit het standpunt van de aandeelhouders in de betreffende cultuurmaatschappijen toch wel twijfelachtig genoemd moeten worden, of een dergelijke switch nu zonder meer gewenst is. Een illustratie hiervan is het geval van de N.I.S.U., die een flink bedrag aandelen Van Nelle uit vrijgekomen kapitaal kocht. Achteraf beschouwd bleek hiermede echter geen gelukkige greep te zijn gedaan. Toegegeven moet evenwel worden, dat indien de cultuurondernemingen zich in voorkomende gevallen zonder meer eenzijdig beperken tot beleggingen in de eigen en aanverwante sfeer, uitsluitend omdat men dat tot dusverre altijd heeft gedaan, zulks voor de aandeelhouders evenzeer gevaarlijk is. Geval voor geval zal op eigen mérites moeten worden bezien; elke generalisatie is hier o.i. uit den boze.

Voorbijgaande aan de evenals voorgaande jaren zeer leerrijke overzichten van de situatie in een aantal belangrijke Nederlandse bedrijfstakken in 1953, wordt hieronder voorts aandacht besteed aan het bedrijf van de Herstelbank zelf.

In overeenstemming met de opzet, beperkte dit zich practisch geheel tot het verlenen van credieten; het verstrekken van deelnemingen werd ook dit jaar niet verder uitgebreid.

De ontwikkeling van het bedrijf gedurende de laatste jaren blijkt uit de volgende gecombineerde balansen:

Activa.					× f 1 mln
Ult.	Debiteuren en deelnemingen	Kas, bank, giro, deposito's en overheidspapier	Overige activa	Totaal	
1949	225	133	8	366	
1950	259	199	14	472	
1951	293	156	27	476	
1952	284	180	34	498	
1953	304	184	31	519	

Passiva.						× f 1 mln
Ult.	Kapitaal	Reserves	3½ pCt lening	Overige passiva	Totaal	
1949	300	5	—	61	366	
1950	300	6	—	166	472	
1951	300	7	8	161	476	
1952	300	9	46	143	498	
1953	300	10	74	135	519	

Mocht vorig jaar bij de credietverlening een stabilisatie zijn ingetreden, in 1953 was wederom van groei sprake. Volgens het verslag was dit vooral het gevolg van de verstrekking van enige grote credieten aan een scheepvaartonderneming en enige veem- en opslagbedrijven, terwijl elders sprake is van enige belangrijke credieten aan scheepswerven verleend. Per saldo blijkt de nieuwe

credietverlening te zijn gefinancierd door de verdere stortingen op de 3½ pCt lening, die hiermede haar maximum van f 75 mln bereikte (per ult. 1953 was hierop anderzijds f 1 mln afgelost).

In het verslag wordt de credietverlening wederom op verschillende wijzen gespecificeerd, hetgeen gunstig afsteekt bij de jaarverslagen van de Nederlandse algemene banken, waar meestal vrijwel elke aanduiding in deze richting ontbreekt. Het Herstelbank-verslag doet evenwel in dit opzicht met ingang van 1953 een stap terug. Anders dan vorige jaren worden de contractbedragen nl. niet meer naar grootte ingedeeld. Ook in de tekst van het verslag wordt aan de kwestie van de credietverlening aan middelgrote of kleine bedrijven bijna geen aandacht meer besteed. Dit is blijkbaar een afgedane zaak. De bovenvermelde opmerkingen over de nieuwe credietverlening, die grote leningen aan scheepvaart, vemen enz. betrof, geven overigens voldoende aan, hoe in dit opzicht voortaan de wind bij de Herstelbank waait.

Uit de specificatie van de credieten naar bedrijfstakken blijkt, dat deze voor een groot deel in enkele branches zijn geconcentreerd.

Contractbedrag per ult. 1953

(× f 1 mln)

Metaalnijverheid, scheeps-, vliegtuig- en wagenbouw	124
Verkeer	92
Chemische nijverheid	66
Crediet- en bankwezen	30
Overige bedrijfstakken	94
	406

Scheepvaart, scheepsbouw, vemen en scheepshypothekbanken spelen een belangrijke rol in de eerste, tweede en vierde der bovengenoemde groepen; deze drie groepen vormen tezamen meer dan de helft van het totale contractbedrag.

De ontwikkeling van de credietportefeuille gedurende de laatste jaren vertoont — na weglating van de in 1952 aan de N.V. Export-Financiering-Maatschappij overgedragen exportcredieten — het volgende beeld:

(× f 1 mln)

	Afgesloten contracten	Aflossingen, annuleringen en verlagingen	Netto mutatie
1951	102	37	+ 65
1952	89	59	+ 29
1953	137	82	+ 55

Ook uit deze cijfers treedt een groei t.o.v. 1952 naar voren.

De winst van de Herstelbank bedroeg in 1953 voor het 7e jaar jn successie f 6.518.750 en wordt, eveneens voor de 7e maal, besteed door aan de 3½ pCt preferentieaandeelhouders B f 5.215.000 preferent dividend uit te keren en aan de statutaire reserve f 1.303.750 te doteren. Deze op het eerste gezicht zeer merkwaardige regelmaat is een gevolg van het feit, dat de afschrijving op dubieuze debiteuren, die vóór de berekening van genoemd winstsaldo ad f 6,5 mln plaatsvindt, als sluitpost fungeert.

In 1953 bedroeg de toevoeging aan de reserve voor debiteuren f 6,5 mln tegen in de jaren 1950, 1951 en 1952 achtereenvolgens f 5,8, f 5,5 en f 5,8 mln. Hierna beschikt de n.v. thans over een statutaire reserve van f 10 mln en een reserve voor debiteuren en deelnemingen van f 29,7 mln. Voor de vraag, welk gedeelte van deze reserves nu „echte” reserve voorstelt en hoeveel een aftrekpost op het actief vorderingen en deelnemingen, is de volgende zin uit het verslag van belang: „Berekeningen hebben ons aangetoond, dat eind 1953 een bedrag van ruim f 12 mln voldoende is om zichtbare tegenvallers op te vangen,

zodat van onze reserves ruim f 27 mln beschouwd mag worden als een voor ons bedrijf zo belangrijke reserve tegen onvoorzienbare risico's”. Ten slotte wordt in het verslag opgemerkt, dat bij de beoordeling van de betekenis van deze reserves rekening moet worden gehouden met dat gedeelte van de uitgezette bedragen, waarvoor de Staat jegens de Herstelbank een garantie heeft afgegeven. Laatstgenoemd gegarandeerd bedrag bedroeg per ult. 1953 f 72 mln op een totaal bedrag aan uitzettingen van f 318 mln.

Het gevolg van de boven beschreven wijze van winstbepaling en -verdeling is, dat de gewone aandeelhouders telken jare met lege handen naar huis gaan. Slechts weinigen in den lande zullen hierover echter met medelijden vervuld zijn: de gewone aandelen zijn nl. alle in handen van de Staat.

Rotterdam,

J. C. BREZET.

AANTEKENINGEN

Recente gegevens over de Amerikaanse landbouw

In mijn artikel „De Amerikaanse landbouw vergeleken met de Nederlandse” in no 1910 van dit blad is een aantal gegevens over de Amerikaanse landbouw vermeld, dat, gegeven de beschikbare publicaties, grotendeels betrekking had op de jaren 1948 t/m 1950. De heer Ir D. Groenveld, verbonden aan de Internationale Bank in Washington, was zo vriendelijk mij een aantal recente cijfers te verschaffen, grotendeels afkomstig uit „Agricultural Statistics 1952” en „Agricultural Outlook Charts 1954”. Gaarne maak ik hiervan gebruik om tabel VII in genoemd artikel aan de hand hiervan te herzien.

Ofschoon de meeste daarin genoemde cijfers en verhoudingsgetallen geen grote veranderingen ondergaan zijn er toch enkele die een toelichting behoeven.

	Verenigde Staten	Nederland	Verhouding
1. Landbouwbevolking in pCt van de totale bevolking 1951	15	19,5	3 : 4
2. Oppervlakte bouw- en grasland en tuingrond in mln ha 1950	410	2,3	180
3. Aantal bedrijven a) (× 1.000)	3.706	194	19
4. Bruto waarde van de landbouwproductie in 1953 resp. 1952/1953 (in mrd guldens)	134	5,1	26
5. Idem per ha cultuurgrond (in gld)	325	2.190	1 : 6½
6. Waarde van de uitvoer van landbouwproducten in 1953 (in mrd guldens)	10,7	2,5 b)	4,3
7. Verhouding waarde uitvoer t.o.v. de waarde der productie (in pCt)	8	50	1 : 6
8. Geïnvesteerd kapitaal per ha (in gld) in 1953 ..	1.320	3.970	1 : 3
9. Verhouding van de waarde van het geïnvesteerde kapitaal tot de waarde der productie ..	3,9 : 1	1,8 : 1	
10. Aantal trekkers in 1953 (× 1.000)	4.400	29	150
11. Aantal ha cultuurgrond per trekker	93	80	1,25
12. Aantal ha bouwland per trekker	37	34	1,1
13. Aantal maai-dorsmachines (× 1.000) in 1953 ..	940	1,45	650
14. Aantal ha granen per maai-dorsmachine	50	340	1 : 7

a) Waar de ondernemer de landbouw als hoofdberoep uitoefent.

b) Voor Nederland voorlopig cijfer; inclusief de waarde van de tuinbouwproducten (in tabel VII was de waarde dezer producten niet opgegeven).

De landbouwbevolking, in procenten van de totale bevolking, is in de Verenigde Staten gedaald tot 15 pCt in 1951.

De oppervlakte cultuurgrond is met ongeveer 10 pCt gestegen sinds 1945. De bruto-waarde van de landbouwproductie per ha cultuurgrond is gedaald van f 410 per ha in 1948 tot f 325 in 1953 (f 340 in 1951). In Nederland is deze waarde aanzienlijk gestegen en wel van f 1.480 in 1948 tot f 2.190 per ha in het productiejaar

1952/1953. De verhouding tussen Amerika en Nederland is dientengevolge gewijzigd, nl. van 1 : 3,5 tot 1 : 6,5. Deze verandering is enerzijds te verklaren uit de prijsdaling der landbouwproducten in de Verenigde Staten, anderzijds uit de meer stabiele prijzen in ons land, maar vooral door de verhoging der landbouwproductie, mede als gevolg van de uitbreiding van veredeling van akkerbouwproducten tot dierlijke producten, welke sinds 1948 in sterker mate mogelijk is geworden naarmate de veevoederpositie gunstiger werd. Hoewel, zover wij kunnen beoordelen, deze waarden volgens de aanduiding in de Amerikaanse statistiek (gross farm income) dezelfde inhoud moeten hebben, komt het ons voor dat het — gezien het grote verschil — toch zeer wel mogelijk is dat de bepaling van deze waarde voor de Amerikaanse landbouw op minder nauwkeurige gegevens berust en dientengevolge vermoedelijk lager is uitgevallen dan met de werkelijkheid overeenkomt.

Overigens onderstreept deze nieuwe verhouding nog duidelijker dat er in de Amerikaanse landbouw relatief veel grotere mogelijkheden liggen tot verhoging van de kwantitatieve opbrengsten. Wanneer dit in de toekomst gerealiseerd zal worden, dan zal onze — thans vrij gunstige — concurrentiepositie ongunstig worden beïnvloed.

Samenhangend met het bovenstaande ligt ook de verhouding tussen de waarde van de productie en de waarde van de uitvoer van landbouwproducten in beide landen thans verder uit elkaar. In de Verenigde Staten is dit percentage iets gedaald, in Nederland aanzienlijk gestegen, nl. tot 50.

Waar dit laatste thans zo hoog is, is het goed hier nog een korte verklaring aan toe te voegen. De bruto-waarde van de landbouwproductie heeft betrekking op de totale waarde der producten zoals deze de boerderij verlaten. De waarde van de uitvoer heeft betrekking op een zeker deel dezer productie vermeerderd met de waarde die door verdere verhandeling en/of verwerking door de landbouwindustrieën e.d. is toegevoegd. Daar wij mogen veronderstellen dat de waarde van de Amerikaanse uitvoer op gelijke wijze is berekend is de thans geconstateerde verhouding van 1 : 6 toch wel zeer opvallend. Wij merken hierbij nog op dat de cijfers voor 1952 in ons land ongeveer eenzelfde verhouding te zien geven (bruto-waarde der productie f 4,9 mrd; waarde van de uitvoer f 2,6 mrd).

Het verschil tussen de waarden van het geïnvesteerd kapitaal per ha (grond, gebouwen, levende en dode inventaris) is geringer geworden. Het veel hogere bedrag voor de Verenigde Staten vloeit grotendeels hieruit voort dat dit recente cijfer uit een andere — en vermoedelijk betere — bron is verkregen. De thans geconstateerde verhouding wijst evenzeer nog op een veel intensiever gebruik van de grond in Nederland. Wat betreft het gebruik van de maai-dorsmachines ¹⁾ is thans het aantal ha granen i.p.v. het aantal ha bouwland per maai-dorsmachine berekend, hetgeen instructiever is.

Omtrent het loonpeil is wat de Verenigde Staten betreft alleen een indexcijfer te geven. Het indexcijfer (1935/39 = 100) was in 1950 352 en in 1953 422; een stijging derhalve van 20 pCt. In Nederland bedraagt de stijging in 1954 t.o.v. 1950 omstreeks 15 pCt.

Tot slot zij nog gewezen op de verdere toename van het kunstmestgebruik, dat in het bijzonder ook is genoemd als een der oorzaken van de stijging der kwanti-

tatieve opbrengsten per ha. Het indexcijfer (1935/39 = 100) is gestegen van 275 in 1948 tot 350 in 1952.

Nogmaals zij er op gewezen dat de vermelde gegevens, daar deze betrekking hebben op de landbouw als geheel, uiteraard een globaal karakter hebben. Er bestaan, vooral in de Verenigde Staten, grote verschillen tussen de verscheidene landbouwgebieden.

¹⁾s-Gravenhage.

P. M. VAN NIEUWENHUYZEN, ec.drs.

De loonpolitiek van de Benelux-landen

In Januari jl. is een rapport gereed gekomen van de „Commissie voor Sociale Vraagstukken van de Ráad voor de Economische Unie der Nederlands-Belgisch-Luxemburgse Douane Unie inzake de loonpolitiek in de drie Beneluxlanden”, getiteld „Benelux; de loonpolitiek”. In het rapport worden achtereenvolgens de loonpolitiek van België, Nederland en Luxemburg behandeld, waarbij vooral de na-oorlogse loonpolitiek onder de loupe wordt genomen. Uit het rapport blijkt, dat tussen de loonpolitiek der drie landen aanmerkelijke verschillen blijven bestaan.

In België en in Luxemburg is het loonpeil op de volgende principes gericht:

1. Vaststelling van een algemeen minimumloon langs wetgevende weg (Luxemburg). In België kent men de bij Besluitwet van 14 September 1945 vastgestelde minimumlonen; deze minima zijn thans echter ruim overschreden en hebben geen enkele invloed op het verloop van de lonen.
2. Vaststelling der lonen voor elke bedrijfstak door collectieve arbeidsovereenkomsten, welke vrij en buiten regeringsinmenging worden gesloten; deze vrijheid is slechts beperkt door de verplichting het onder 1. bedoelde minimumloon na te leven. De paritaire commissies mogen verzoeken om bij Koninklijk Besluit bindende kracht aan de genomen beslissingen te verlenen.
3. Koppeling van de lonen aan de schommelingen van het indexcijfer van de kosten van levensonderhoud (Luxemburg) of van de kleinhandelsprijzen (België) voor het merendeel der bedrijfstakken van de volkshuishouding.

In Nederland is het loonbeleid gericht op de volgende principes:

1. De afwezigheid van een wettelijk minimumloon.
2. Vaststelling van de algemene normen voor de loonpolitiek door de Regering in samenwerking met de organisaties van werkgevers en van werknemers.
3. Vaststelling door middel van collectieve arbeidsovereenkomsten van de lonen voor elke bedrijfstak door toepassing van bovenbedoelde normen, behoudens goedkeuring van de gesloten overeenkomsten door de bevoegde overheidsorganen en met de mogelijkheid deze normen van overheidswege vast te leggen.

Het rapport besluit met de opmerking, dat, indien alle andere elementen gelijk blijven, men mag zeggen, dat de bestaande verschillen inzake loonbeleid van zulke aard zijn, dat het thans bestaande verschil tussen het algemeen loonpeil der drie landen onveranderd zal blijven.

GELD- EN KAPITAALMARKT

De geldmarkt.

De traditie getrouw was de April/Mei-ultimo vrij zwaar; de bankbiljettencirculatie steeg tussen 26 April en 3 Mei met niet minder dan f 87 mln. Daarnaast vonden nog onttrekkingen aan de banken plaats uit hoofde van een

¹⁾ Hierbij zij er op gewezen dat in het eerder genoemde artikel in tabel VII abusievelijk het verhoudingsgetal i.p.v. het absolute aantal uit tabel IV was overgenomen.

vermindering van de deviezenvoorraad met f 26 mln. De banken konden een en ander echter gemakkelijk financieren uit hun grote renteloze tegoed bij de Centrale Bank, dat tussen genoemde data als gevolg hiervan een aderlating van f 113 mln onderging. Hoewel hierna nog een marge van naar schatting ca f 70 mln boven de verplichte kasreserves resteerde, is het toch wel begrijpelijk, dat de banken in genoemde periode in het geheel geen schatkistpapier bij De Nederlandsche Bank kochten. Anderzijds was er van een verkoopdruk in de markt evenmin sprake.

Uit in het jongste jaarverslag van de circulatiebank gepubliceerde gegevens blijkt, dat van het op ult. 1953 in de Nederlandse geldmarkt uitstaande schatkistpapier, in 1954 een bedrag van f 1.159 mln afiep (f 958 mln promessen en f 201 mln biljetten). In 1953 was het vervallend bedrag veel hoger, nl. f 3.396 mln (f 3.015 mln promessen en f 381 mln biljetten). Daar in de eerste 4 maanden van 1954 aan promessen alleen reeds ca f 700 mln verviel, zal in de resterende 8 maanden van het lopende jaar in totaal nog slechts ten hoogste f 450 mln aan liquide middelen uit vervallend papier vrij komen. Dit is uitermate weinig; in vroeger jaren gold een maand, waarin minder dan bijv. f 150 mln papier verviel, uit dezen hoofde reeds als kraj.

De geldmarkt is hierdoor derhalve veel labiel geworden dan jarenlang het geval was. Mocht enige tegenwind gaan waaien — bijv. door een achteruitgang van de deviezenpositie of door voortdurende verdere maandelijkse verhogingen van het verplichte kasreservepercentage voor de banken — dan zou dit wel eens het einde kunnen meebrengen van de grote ruimte, die op deze markt nu reeds meer dan een jaar onafgebroken heerst.

De kapitaalmarkt.

Op de aandelenmarkt vond de afgelopen week een koersstijging plaats, waarbij vooral buitenlandse aankopen van Nederlandse internationaal verhandelde fondsen een rol speelden.

In het jaarverslag van De Nederlandsche Bank wordt gewezen op de belangrijke invloed van de via institutionele beleggers belegde besparingen bij de verdere verruiming, die de kapitaalmarkt in 1953 onderging. Hun

netto-aanbod op deze markt bedroeg in 1953 f 1.100 mln (v.j. f 900 mln), waarvan afkomstig van levensverzekering-maatschappijen etc. f 400 mln, spaarbanken etc. f 300 mln en pensioenfondsen, sociale fondsen etc. f 400 mln. Daarnaast werd dit aanbod nog vergroot door voorfinanciering ad in 1953 f 90 mln (v.j. f 75 mln), terwijl voorts de banken hun effectenportefeuille in 1953 met f 60 mln (v.j. f 20 mln) vergrootten. Ten slotte kocht het buitenland in Nederland effecten ter waarde van f 207 mln (v.j. f 203 mln).

Van het totale beroep op de openbare emissiemarkt in 1953 ad f 505 mln netto, was f 429 mln afkomstig van het Rijk. In 1953 namen gemeenten en provincies op deze markt slechts f 28 mln op (v.j. f 530 mln).

Uit bovenstaande cijfers krijgt men de indruk, dat het aanbod op de kapitaalmarkt door tijdelijk werkzame factoren in 1953 extra groot was, terwijl de vraag van anderen dan het Rijk (met name de gemeenten) extra klein was. Het Rijk zat daardoor a.h.w. aan het vinkentouw en kon door een geschikt gekozen „timing” bij het emittieren van zijn leningen de rentevoet drukken.

Aand. indexcijfers.	29 April 1954	7 Mei 1954
Algemeen	180,9	182,6
Industrie	253,5	255,5
Scheepvaart	176,3	177,3
Banken	145,3	147,2
Indon. aand.	64,8	64,7
Aandelen.		
A.K.U.	210%	214
Philips	291%	304½
Unilever	294½	308%
H.A.L.	145	145
Amsterd. Rubber	98	96½
H.V.A.	125½	124%
Kon. Petroleum	454	482
Staatsfondsen.		
2½ pCt N.W.S.	7613/16	7615/16
3-3½ pCt 1947	9811/16	98%
3 pCt Invest. cert.	999/16	9915/16
3½ pCt 1951	102½	102%
3 pCt Dollarlening	937/16	93%
Diverse obligaties.		
3½ pCt Gem. R'dam 1937 VI ...	100%	101%
3½ pCt Bataafsche Petr.	101%	102
3½ pCt Phillips 1948	10113/16	10115/16
3½ pCt Westl. Hyp. Bank	97½	97%

J. C. BREZET.

Voor

VRAAG OF AANBOD

op het gebied van
Kantoorbehoeften
Brandkasten
Machines
Apparaten
Fabrieks- en
kantoorgebouwen
Industrieterreinen
enz. enz.

is een annonce in „Economisch-
Statistische Berichten” de meest
aangewezen. weg.

DE TWENTSCHE BANK N.V.

Gecombineerde Maandstaat op 30 April 1954

Kas, Kassiers en Dag- geldleningen .. f.	90.405.334.73	Kapitaal	f. 49.000.000.-
Nederlands		Reserve	19.500.000.-
Schatkistpapier ..	438.300.000.-	Bouwreserve	1.000.000.-
Ander Overheidspapier ..	58.320.523.22	Deposito's op Termijn ..	238.594.805.19
Wissels	12.650.741.49	Crediteuren	706.299.014.03
Bankiers in Binnen- en Buitenland.	42.603.533.67	Geaccepteerde Wissels ..	463.243.13
Effecten, Syndicaten en Waarden	69.488.754.08	Door Derden	
Prolongatiën en Voor- schotten tegen Effecten ..	30.370.852.50	Geaccepteerd	1.561.804.19
Debiteuren	274.780.414.34	Overlopende Saldi en Andere Rekeningen ..	12.736.240.38
Deelnemingen (incl. Voorschotten) ..	7.234.952.89		
Gebouwen	5.000.000.-		
	<u>f. 1.029.155.106.92</u>		<u>f. 1.029.155.106.92</u>

diversen

Goed ingerichte en renderende drukkerij

middelgroot bedrijf voor Boek- en Offsetdruk,

zoekt:

een zéér groot drukwerk-verbruiker, die door inbreng van kapitaal en werk deze drukkerij nog meer kan uitbreiden.

Nadere inlichtingen onder nummer
ESB 19-5, bureau van dit blad,
postbus 42, Schiedam.

vacatures

Het Bestuur van de
NUTSSPAARBANK TE UTRECHT
roept gegadigden op voor de per 1
Juli a.s. te vervullen functie van

DIRECTEUR

Voor deze functie komen in aanmerking academisch gevormde personen, bij voorkeur met ervaring op het gebied van het Spaarbank- en/of Bankwezen.

Eigenhandig geschreven brieven met uitvoerige inlichtingen te richten aan de Voorzitter van het Bestuur, Mr. C. L. Eldering, Plompstorengracht 14 - 16 te Utrecht. Op het couvert te vermelden „Sollicitatie”.

Belangrijke industriële onderneming,
gevestigd in het Noorden des lands,
vraagt voor de tijd van plm. één jaar:

ALLROUND BEDRIJFSORGANISATOR

Candidaten moeten op de hoogte zijn van alle, resp. van de meeste praktische aspecten van de bedrijfsorganisatie en -economie, zodat zij in staat zijn de Directie binnen de gestelde termijn waardevolle adviezen te verstrekken.

In verband met het tijdelijk karakter van deze functie worden ten aanzien van de leeftijd geen eisen gesteld, terwijl ook het woonprobleem geen bezwaar behoeft te zijn.

Uitvoerige sollicitaties, welke met discretie zullen worden behandeld, worden ingewacht onder No
bij het bureau van dit blad.

ESB 19-4,

Bij de Dienst voor Economische Voorlichting en Exportbevordering kan worden geplaatst een

RESEARCHMEDEWERKER

voor de Onderafdeling Onderzoek, welke belast wordt met researcharbeid met betrekking tot de economische ontwikkeling in het buitenland. Vereist doctoraal economie. Deze medewerker, die over ervaring dient te beschikken, kan worden aangesteld in de rang van referendaris 2e klas. Schr. soll. onder motto VD/EVO 51 (in linkerbovenhoek env. en brief), aan de Centrale Personeelsdienst, Bezuidenhout 15, Den Haag,

Bij de

N.V. POLAK & SCHWARZ

TE HILVERSUM

kan geplaatst worden een
geroutineerd, zelfstandig

TECHNISCH CORRESPONDENT VOOR DE MODERNE TALEN EN NEDERLANDS

Personen, die een technische vóóropleiding hebben gehad of een technische scholing, genieten de voorkeur.

Eigenhandig geschreven brieven onder vermelding van leeftijd, opleiding, praktijk en referenties, richten aan afd. Personeelszaken te **Zaandam**.

KLYNVELD, KRAAYENHOF & CO.
Accountants

vragen voor hun kantoren in Nederland
enkele

eerste assistenten

Schriftelijke sollicitaties te richten aan het kantoor-
adres: Tesselschadestraat 18, Amsterdam (W.).

Zendt Uw opdrachten tijdig in